

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

Nae, 4

JOHANNIS JACOBI
LUNGERSHAUSII,

In Acad. Jenens. Prof. Publ. & Eccles. ministr.

JUDICIUM NATURÆ
DE
NATURA SCRIPTURÆ.
PTURÆ.

DUABUS PARTIBUS COMPREHENSUM

ubi simul

IN ALTERA PARTE

quæstio momentosa ventilatur:

Quo pacto NB. judice ratione, partim probabiliter, partim infallibiliter aliquis queat esse certus, quod, si scriptum aliquod a DEO pro salute hominum peccatorum traditum sit, illud revera sit a DEO traditum?

JENÆ, Typis CHRISTOPH. KREBSII.

Anno 1708.

Dec. 4

Illustrissimo Domino
DN. DANIELI
LIBERO BARONI

DANCKELMANN,

SACR. REG. MAJEST. BORUSS.

Confiliario status & belli intimo
Hagio-synedrii Præsidi Eminen-
tissimo

Directori reddituum primario &c. &c.

V I R O

De Republ. Ecclesiastica pariter & civili meritissimo

DOMINO AC MÆCENATI SUO
Gratiofo

vitam & felicitatem!

Handwritten signature or initials, possibly 'N. 2010'.

ILLUSTRISSIME BARO,
DOMINE GRATIOSE.

Eniam dabis in um-
bra Academica la-
titanti, si *Illustriss.*
Excell. Tuam, in ex-
celso agentem, ad has
Musarum officinas invitare au-
) (2 deat.

deat. Quando nimirum Tuis au-
spiciis florem suum ac incremen-
tum tantus eruditorum exercitus
referre consuevit ; & mihi operan-
dum duxi ut gratioso patrocinio
Tuo innotescerem. Neque enim
pectus Tuum sublimius ita occupa-
re possunt negotia publica, quomi-
nus & ea, quæ ad scholas, maxime
pietatis, pertinent, in partem cura-
rum veniant. En igitur præsen-
tem opellam, fundamentum pieta-
tis, i. e. Scripturæ S. originem divi-
nam, exhibentem. Huc scilicet ul-
timo redit cuncta generis humani
salus, ut de Scripturæ nostræ coele-
sti

si inspiratione sumus quam certis-
simi: huc vero & redeunt hodie
omnes Diaboli, Atheorum & Epi-
curæorum technæ ac machinatio-
nes, ut de Palladii hujus divino or-
tu maxime hæreamus dubii, maxi-
me ancipites: Dum enim argumen-
ta, queis divinam Scripturæ origi-
nem probamus, probabilia tantum
(quæ certitudinem saltem mora-
lem gignunt) nobis suppeterere exau-
diunt; dumque certitudinem phyfi-
cam & infallibilem, circa hoc ne-
gotium, non nisi ex interna Spiritus
S. convictione nos repetere vident;
infirmo totum Christianismum ta-

lo stare concludunt, convictionem
istam Spiritus S. vanam tantum
persuasionem asserentes; cum &
Turcæ de suo Alcorano eandem ja-
ctitare queant. His igitur infen-
sissimis ac totius Christianismi cir-
culos turbaturis homuncionibus
non latius obviam iri posse autu-
mo, quam si ex judicio rationis, cu-
jus volunt & ipsi videri participes,
quæramus: quo pacto tum morali-
ter tum physice certus quispiam ef-
se possit, de divinis alicujus libri na-
turalibus, posito quod ejusmodi li-
ber ad salutem hominum peccato-
rum a DEO traditus sit? ubi ipsa
iana

sana ratio deprehendetur non so-
lum argumentis nostris probabili-
bus assurgere; sed & ingenue coge-
tur fateri, quod non alia via ad cer-
titudinem physicam de divina hu-
jusmodi Scripturæ origine ex-
cogitari possit, quam interna ipsi-
us DEI convictio. Quæ omnia
uberius diduxi in præsentī opella,
quam quod gratiosa fronte exce-
pturus sis, præclara pietatis Tuæ
αc μεγαλοπρεπείας monumenta sperare me
jubent. Ego vero, circa hujus anni
exitum instantisque auspiciū,
ILLUSTRISSIMÆ EXCELL.
TUÆ

TUÆ pristinum istud *feliciter an-*
nare ac perennare humiliter accla-
mo

ILLUSTRISSIMI NOMINIS TUI

Dab. Jenæ d. 9. Dec.
Anno 1708.

devotissimus cultor

JOHANNES JACOBUS *S*ungershausen/
Prof. Publ. & Eccl. Jenens. minist.

PROOEMIUM.

Sicut Deus & Natura nihil faciunt frustra, ita Natura & Scriptura hauc quicquam dictitant temere; quin limpidos hos fontes, si uno alveo placide concludas, egregia salubritas in universum rerum humanarum orbem redundabit: prout & contra, turbamina si misceas, vah! quanta perniciēs? Inter varia vero Scripturarum genera ecquæ sit genuina ac verè θεότυπος Scriptura, descepat genus humanum? Audiamus igitur *Judicium Naturæ* (i. e. rationis nudæ sed rectæ) *de natura* (seu essentia & causis) *Scripturæ sacræ* scil. seu res sacras homini peccatori ad sacratissimum finem beatitudinem æternam nimirum, divinitus revelantis; idque una parte, audiamus ejusdem Naturæ *Judicium de proprietatibus, signis, & tractatione illius Scripturæ*; idque altera parte, Cujus rei expositionem in præsentia

A 3

dum

dum molior, opus invado viribus meis multò majus, cum quem sequar omnino, non deprehendam. Fretus interim Dei auxilio, in sanctam ejus gloriam vela pando. Duabus vero sectionibus prior hæc pars expedietur: altera tradet *Judicium rationis rectæ*: altera *corruptam gentilium rationem*, circa hoc negotium, exhibebit.

SECTIO I.

Rationis rectæ sed nudæ, circa præsens momentum, sententiam exhibens.

§. 1.

Nitio statim scrutanda venit quæstio An sit? An scil. detur ejusmodi revelatio scripta? Hanc ut eo facilius assequamur, juvat disquirere ante, an vel simpliciter aliqua ad salutem hominum peccatorum detur revelatio? quo cognito ulterius licebit: An detur scripta?

§. 2. Naturam revelationis in genere intuentibus patet, quod omnis revelatio pendeat à veritate objecti, quod si non datur, dabitur nec ista; aut si de hoc dubitet ratio, tantisper & de illa dubitabit. Ex fine autem, beatitudine sc. & subjecto, peccatore homine, apparet quod objectum sit medium Deo conciliandi hominem per peccata ab eo avulsam, cujus natura & existentia rationi adeo obtingit impervia, ut ne possibilitatem quidem capiat. Rem spectemus intimius.

§. 3. Ni-

§. 3. *Nihil minus tolerandum est in rerum ordine,* inquit Anselmus, *quam ut creatura creatori debitum bonorem auferat, & non solvat quod aufert. Nihil autem iniustius toleratur, quam quo nihil minus est tolerandum.* Cum iustitia DEI sit immutabilis, omnino necessarium videtur meritum seu satisfactio valoris sufficientis ad gratiam beatricem recuperandam: jam possibilitatem saltem hujus satisfactionis percunctans ratio, quocumque se vertat, non habet unde se expediat, neutrius enim contradictionis partis aliquid immortum fundamentum sibi relicta videt. Affirmativam amplexura videt peccatorem æternum cruciandum, ob læsionem majestatis infinitæ, nunquam satisfacturum; possitne inveniri, præter pœnalem, alia satisfactio ab ipso peccatore præstanda, plane ignorans. Quod interim contritio solam criminum, & ne horum quidem omnium, cum non succurrant, ratihabitionem, minime vero offensam DEI & obligationem peccantium ad satisfaciendum aboleat, satis demonstrarunt Venerandi Theologi contra Naturalistas. Conf. Mus. Disp. III. de Conv. c. 2 §. 77. p. 137.

§. 4. Porro nec certa est ratio, num possibilis sit satisfactio ab alio. Iste enim alius, si sit homo aut spiritus purus, nec eam præstaret volens, repugnat enim Sanctum quempiam velle abjectum penitus esse a DEO; nec nolens, est enim contra iustitiam, innoxium invitum plectere malo summo & quidem ob pœnam alienam.

§. 5. Si posset ab alio fieri satisfactio, nonnisi pro uno posset, omnis enim damnandus meretur summum malum, hoc autem pacto eo minus offerretur quisquam. Dicis: Quid obstat, quo minus dabile sit subjectum ejusmodi naturæ, cujus vi passio sufficientis valoris præstari

stari possit? Responderetur, cum nec extensive seu ratione temporis, nec intensive seu ratione graduum intrinsecorum spectata infinitas passionis ipsius, uti dictum, locum habeat, certe infinitas valoris, deberet passioni inesse ob ejus subjectum infinitum, (sicut alias a qualitate subjecti aliquis valor ejus adest actionibus) verum hoc ipsum, cum nonnisi unum infinitum esse possit, esset DEUS, laesus vero & impatibilis, quique sic condonare videretur. Quomodo quæso laesus sibi satisfacit proprie pro alio laedente? Quomodo impatibilis assumit naturam patibilem, unus in duabus naturis? quæ omnia quidem a ratione nuda cogitari, an autem possibilia sint, an vero repugnent, penetrari nullatenus possunt.

§ 6. Dein fac certo constare, quod ejusmodi subjectum sit dabile; unde autem patet, per immutabilem DEI justitiam ejus meritum posse accipi? utrum enim illud plus damni (sicut fundamentum pœnæ statuunt, ut, qui habuit plus lucri, recipiat plus damni) quod ille, qui hoc perpeffus est pro peccatore, ipsi peccatori imputabit, utrum inquam istud ipsi quoque iustitiæ DEI loco proprii & a peccatore sustenti damni esse possit, (cum constet, quod passionibus, quia sunt immediate ipsarum patientis partium substantialium, nihil magis patienti proprium sit) Deus potius seipsum & iustitiam suam intus penetrans, quam ratio sibi relicta, licet recta, iudicat. Dico, *sibi relicta*. Hæc enim si sana sit, videt continuo rem iudicandam vires suas excedere omnimode, atque hinc suo se modulo tam provide metitur, ut hactenus dictis, quæ ad negativam vergere videbantur, nil quicquam commoveatur; nondum quidpe, si affirmativa ex revelatione forte statuenda sit, clara contra-

di

dictione, in natura rei, emergente; id quod Sociniana ratio advertat. Tamdiu sane nullam dignoscit recta ratio contradictionem, quamdiu terminos non plene novit contradictorios; iam heic non de peccati, satisfactionis, justitia ac gratia &c. ratione tantum agendum; quin imo offunditur abyssus naturæ ac voluntatis infinitæ, omnique creaturæ imperviæ, ad quam isthæc omnia collimant: Ecquis decreta Domini est perscrutatus, quis impertitus consilia? Cæterum notandum adhuc contra Socinianos, quod nec justitia & gratia sint contraria, stricte dicta. Gratia sane non excludit quamvis satisfactionem, sed satisfactionem ejus, cui gratia remittit debitum, ut, quod ex gratia ei remittitur remittatur absque ejus merito; unde non omnimode verum est, quod, cui satisfactum pro debito, is non remittat debitum ex gratia e. g. Debitor quidam sua culpa non est solvendo, adest vero alius pro illo solvens; sed fac pretium solutum esse ejusmodi, ut creditor non teneatur solutionem acceptare, libere tamen acceptet: annon posita hac satisfactione, gratia simul obtinet, salvis juris naturæ regulis? Et certe quod gratiæ condonatio & justitiæ vindicatio simul penes eundem obtinere possint fateatur ipse quidam Socinianus, dum hunc casum moralem ponit: *Si quis injuriam fecerit vicario aut locum principis tenenti, ipse quidem vicarius lesori privatim injuriam condonat, vindicat autem, ut vicarius, qui fidem dedit suo principi se nullum scelus velle sinere inultum.* Hactenus Socinianus, qui licet addat *in homine forte id fieri posse*, ostendit tamen justitiam & misericordiam in se ita non contrariari ut, respectu ejusdem objecti, in eodem subjecto simul stare non possint, dum exemplum simul

B remit-

remittentis alteri eumque punientis affert. Quando vero putant Sociniani, si misericordia & iustitia simul Deo competere, in Deum cadere accidentia realiter distincta, errant; nam aliud est reale, aliud est realiter distinctum: iustitia & misericordia sunt attributa Dei realia, non tamen realiter distincta & licet non sint de essentia Dei, sunt tamen a parte rei ipsa Dei essentia, ut Metaphysici loqui amant. Vnde elucescit Socinianos, qui tamen rationis principia accurate tenentes videri volunt, circa sanioris Philosophiæ fundamenta turpiter cespitare. Sed redeamus ad viam.

§. 7. Philippus Mornæus in tract. de Veritate Rel. Christi, c. 27. in hanc materiam incidens satisfaciendi rationem equidem e natura eruere satagit, verum rationi suæ frena iusto laxius indulget. Nempe postquam supposit, tanquam ante ex lumine naturæ demonstratum, hominem immortalem esse; felicitatem hominis non in hac sed altera vita quærendam; hanc vero in eo sitam esse, ut homo Deo in cœlis fruatur, quod tunc demum consequi possit, si eum in terris toto corde dilexerit & coluerit; hominem porro peccatorem ab illo cultu & dilectione ac per consequens beatitudine infinito spatio abesse: pergit docendo quomodo miserrima isthæc creatura ad creatorem & finem suum, suis viribus, nunquam reditura sit, quod deducturus ulterius ostendit, ex uno peccato infinita pœna & ex assiduis delictis infinite infinitis teneri suppliciis miseros peccatores: Iam huic malo posse quidem mederi misericordiam sed contraire iustitiam Dei, ut incertum linquatur, quomodo fiat, ut utrumque verum maneat: *Deus est infinite benignus & infinite malum odit*; superesse tandem ut sa-

simul

fa-

satisfactio interveniat, sine qua vacuum in mundo detur, quod natura pati nequeat ; verum & hic requiri infinite infinitam satisfactionem, tanquam culpæ analogam, unde novum obstaculum : hinc porro ubi demonstravit, quod homo nec mundum (quem non teneat, quique sit nihilum, quod, quamvis infinite multiplicatum, infinito crimini satisfacere non possit) nec se ipsum offerre possit, quippe ingratum & rebellem, qui iram Dei provocet magis & fodiat, quodque porro nec angelus, creatura scilicet finite bona & plane obarata, intercedere possit, concludit tandem : *Deus ipse inter justitiam & misericordiam interveniat necesse est : Et sicut nos creavit primum, ita etiam recreet oportet, & ut in gratia sua creavit, ita & ab ira sua absolvat ; & ut sapientiam in creandis explicavit, ita eandem in restituendis exerat : & quidem amplius, si amplius dicere fas est, quod in prima creatione benignitati creatoris repugnabat nihil, in restauratione & redintegratione resistit malignitas nostra, quantum potest. En ex Abyssò rursus in Styxsum! (Ac laus Deo! abyssù gratia hæ sunt) Quis ergo mediator ille? Deus erga Deum? Infinitus erga infinitum? qui & Syngrapham infinitam cancellare & penam infinitam placare possit! Hactenus bene: sed his ita expositis pergit & rationum vi declaratum ait, tres in Deo personas subsistere in unitate essentia coeternas & ex omni parte æquales : Patrem ut principium & fontem, Filium ut verbum & sapientiam Patris, Spiritum S. ut vinculum, dilectionem & amorem Patris & Filii ; tandem infert per Patris Sapientiam i. e. secundam personam, homines sicut creatos ita recreandos, & cum ad Filium hereditas jure pertineat, nos ex ipsius consensu in hereditatem cooptandos*

dos &c. ubi rationis cancellos egrediens, non solum quod in c. 5. l. c. de Trinitate *rationum* vi evictum putat, non assequitur, sed etiam in alia omnia imprudens prolabitur, non tres sed novem, imo infinitas numero, personas per suas hypothesas ex Deitate deducturus &c. Conf. B. Mus. Disp. advers. Kekermannum.

§. 8. Incerta sic affirmativa contradictionis parte, incertam sponte se dat negativa, quæ, cum præterea sit falsa, teste Scriptura, nec potest esse certa rectæ rationi, quippe quæ revelationi tantum abest ut contradicat, ut potius ad ejus scrutinium & obsequium, ob ante asserta, efficacissime impellat. Ista etenim, si beatitati suæ paulo curatius attendens Paganus ex natura & principiis suis intra pectus volvat, concipiat oportet continuo dubium urgentissimum, cujus, tanquam circa salutis & perniciæ humanæ extrema versantis, molestia maxime naturali ad cœlestem revelationem, viribus, queis intime pollet mortalis, indagandam necessario impelli arbitramur.

§. 9. Ut autem inter illud revelationis scrutinium tum dubii istius, de quo hætenus, tum ipsius itineris molestiam fallat anhelans ad consilia Dei abscondita peccator, lætius quoddam natura suppeditat ratiocinium, quo tanquam signo bonæ spei erigatur & velut eximio scipione tantisper nitatur? Expendat infelix ille, ut primum peccando læsa Majestatis divinæ crimen admisum sit, invisum se factum omnimode Summo Numini & morti proin æternæ obnoxium: consideret seipsum, & ex his binis libris pernoscatur, quæ spem revelationis ac salutis svadere queant. In macrocosmo naturas sensibiles, in microcosmo sensus; in illo theatrum,

in

in hoc spectatorem ; in illo convivium ab omni re
 instructum, in hoc deprehendat convivam. Quid re-
 stat, quam prona ut concludat sequela, in mutuos usus
 hæc esse creata, ita tamen ut mundus major sit propter
 minorem seu hominem, non contra, deficiente scilicet
 officiorum adæquata vicissitudine & opum terrenarum
 plenitudine ? Esto vero alius scopus mortalium, cum
 frustra nec conditi sint ipsi, nec frustra desideria summi
 boni i. e. infiniti ; hic igitur existit solus creator : quan-
 doquidem nunc creatura adversus conditorem rebellis
 scopo suo, sine spe restitutionis, excidat, quid heic su-
 perat ? nisi ut illico pessum eat mundus, irâ vero Dei æ-
 ternum conflagret homo : Cur autem non dudum &
 nos & mundum infinita absumpsit justitia ? mundum ; no-
 stra utique causa conditum : nos ; quibus nihil inest,
 nihil superest, quod non ad iram Dei ardeat, quod eam
 non accendat ? En signum bonæ spei ? At inquis :
 Quid si sint in orbe, quos nescias, boni & sancti, quo-
 rum bonitas hoc universum sustentet ; Esto sane ! sint
 boni : imo sunt : sunt quos inquiras & a quibus re-
 euperandæ probitatis revelationem sciscitare. Pergis :
 Quid si sint omnium omnino scelerum puri, omnis de-
 liciti omni tempore expertes ? Siccine vero placet ex-
 perientia tot seculorum obstrepere ? Euge ! perfe-
 quere humani generis fluentia, penetrando ad ultima o-
 stia, retro gradiendo ad scaturiginem, si quam noris ;
 polluta omnia ac turbida videbis, per omnia secula istas
 inauditurus querelas : *Video meliora proboque, deterio-
 ra sequor.* Quin mirare cum Plutarcho : *Homo, agen-
 te, animal rationale est, Deus collocavit eum in mundo,
 ut ipsum colat, ipsi serviat ; eundem etiam ad civilem so-*
cie

cietatem natura comparavit, unde ergo fit ut minus rationalis, magis divina voluntati legique adversus sit, quam ipsa, que ratione carent, bruta. Porro descende in infantiam & nascendi sortem, qua expeditior videtur obtingere animantibus brutis, specta; varios cruciatus ipsamque mortem quare tenelli, si vel hi forte innoxii, oppetant, inquire. Sed sunt propter quos mundus consistat, intemeratae sanctimonie; impii interim cur non subito abstrahuntur ad supplicium, si clementia ad poenitentiam invitatrix sit nulla? His ita pensiculatis, quando hucusque sentis perennem hujus mundi harmoniam, continuam tot nascentium atque natorum hominum peccatorum seriem; age ex sapientia & bonitate conditoris speranda tandem salutis gaudia concipe; confusus omnino ac certus, eum, qui hominem cum obligatione cultus creavit, qui mortalium neminem conditori debitum exsoluturum cognovit, qui syngrapham omnibus adversam cancellandi modum omnes ignorare non ignoravit, eum, inquam, in aliquo terrarum loco, normam cultus a peccatore praestandi exposuisse, delendi chirographi mysterium sanctissimum mundo revelasse &c.

§. 10. Mornæus noster l. c. c. 24. circa præsens negotium ita procedit: *Simul atque homo natus est, nata etiam religio in mundo, neque enim frustra nascebatur; hæc autem ab homine perfici non potest, cujus mentem obsidet ignorantia, voluntatem perversitas & malitia. Fuit ergo pro religionis regula revelatio divina. Nam ut & de natura perhibent Philosophi, deficit in necessariis nunquam, multo minus Deus.*

§. II. Atque hoc est quod monet Apostolus Act.

17, 27. ex eo quod *moveatur & vivat* homo, Deum *inquiri & inveniri* posse, quod, pace venerandorum Theologorum, deduxerim hoc modo : Si *moveor & vivo* ego plane impos mei, est utique in & a quo movear, primus motor : verum sic nondum satis *perquisivi ac inveni* Deum ; pergo ex principio Paulino : Si adest primus motor ac creator, colendus utique erat, a quo pendeo tum in essendo tum operando, secus ab ente illo perfectissimo ac justissimo pessima mihi ultimaque imminet. *Iam quæ vita mea ? Proh ! quæ crimina læsæ ?* Nihilominus *moveor & vivo* ad eum, qui debetur, interitum nondum abreptus : age, juvet quarere ulterius, an eum, qui *tempora ignorantia* ac nequitiae hactenus *dissimulat*, medium forte reconciliationis ubicunque revelantem *palpare* & sic plane pleneque conciliatum conditorem comprehendere queam &c. En hodegetam ad Deum & verbum Dei !

§. 12. Hic jam patescit ratio, cur nullus populus, teste experientia, in Theologia naturali acquieverit, sed revelationem, medii expiatorii sentiens necessariam, nec veram tamen observans, falsam pro vera potius quam nullam amplexus sit. Ita fuere inter Ethnicos maxime Platonicos, qui peccatrici animæ ad Patrem cœlestem redituræ incumbere videntes, ut positis sordibus *καθαρισμένη τε & τετελεσμένη* (prout Socrates ap. Platon. in Phædon. loquitur) accedat, id vehementer operati sunt, ut certum expurgationis tenorem invenirent ; hinc alius virtutem contemplativam, alius activam, alius Jovis mysteria & rursus alius omnia hæc & alia gradatim ad expurgationem istam obtinendam necessaria consinxit; ubi tamen cuncti nihil magis profecerunt, nihil effecerunt, nisi

nisi ut se mutuo destruxerint, & postquam disputationis ætus deserbuit, fassi fuerint ingenue (si pervicaciores paucos eximamus) omnia illa lavacra effectu carere, quin meras isthac hominum opiniones & in utramque partem disceptabiles esse; suam tantum, quam tuerentur, sententiam plausibiliorem videri. Porphyrius equidem ex providentia non incongrue conjicit, Deum, qui humanum genus instruxerit omnibus necessariis, de hac summe necessaria justificationis via procul dubio etiam illi prospexisse; verum si viam illam in religionis suæ initiationibus, consecrationibus & mysteriis fictis inveniendam putat, frustratur genium suum. Hierocles itidem religionem in studio purgationis perfectionisque vitæ ponit, qua contingat conjungi & assimilari Deo; viam insuper præscribit ad illam purgationem, *ingredi scil. conscientiam, scrutari peccata, confiteri apud Deum,* quæ equidem non abs re, verum, si de oblatione præritii expiatorii agendum, cespitat cum reliquis sacrorum istorum scrutatoribus. Vid. Morn. l. c. c. 20. Interim ne & heic sibi deesse videantur, ex rumore, quod Deus jubeat inactari sibi pecudes; ut se. mortem peccatis debitam profiteremur, ineptuli hi misera pecudis cade ab omni nos scelere liberos pronuntiant: audientes forte de homine pro peccatis mundi vitam tradituro, sua- su Diaboli in præposteram hanc superstitionem abripiuntur, ut, ingravescente communi malo, hominem putent immolandum & civitatis regionisve sceleribus onerandum; hinc qui pluribus tenentur, candidati crucis, videntur sui oblatione iram Dei expiaturi. Conf. Luth. in gloss. ad 1. Cor. 4. v. 13. Imo innoxios quoque pueros & intemeratas virgines aut quandoque sacerdo-

tes

res ipsos in victimas datos fuisse & apud quosdam interiores Indos adhucdum dari testantur scriptores. Vid. Mendez de Pinto in Itin. Caterum in sacrificio expiatorio quædam gentes, ut Lycophron & Hipponax perhibent, olim hunc servarunt ritum, ut correptum turpissimum quemque ad locum constitutum deduxerint, caseum cum placenta & ficus siccos manibus gestantem, illumque septies virgultis sylvestribus verberatum lignis itid. sylvestribus combusserint, cineremque in mare projecerint. Hæc porro in expiatione dicuntur fecisse verba: *Sicut moritur istud animal in manu mea, sic moriatur in me omne vitium & omnis immunditia; vel sic moriatur & annihiletur tale vel tale malum sive incommodum.* Item: *sicut effunditur sanguis hujus animalis, de corpore suo, ita effluat a me omne vitium & immunditia.* In holocausto dixere: *Sicut hæc oblatio igne isto præfenti consumitur, ita ut nihil remaneat ex ea: ita consumatur in me omne malum seu tale vel tale incommodum.* Mos præterea erat, inter imprecandum etiam aram manibus contingere pro omnibus his qui sacrificii participes esse cupiebant, unde ap. Virg.

Talibus orantem dictis arasque tenentem

Audiit omnipotens.

Et alibi:

Tango aras medios ignes & numina restor.

Varia autem victimarum genera tenuere, ut Agonalia, Dapsa, Farreationes, Hecatomben, Hyacinthia, Armilufra, Amburbia &c. Apud Ægyptios 666. genera sacrificiorum fuisse dicunt, quibus stellis, velut animalibus divinam mentem participantibus, honores divinos statuerint. Vid. Agrippa l. c. En revelationum figmentata! Julianus Apostata, rejecta vera, sibi suam fingens

C

reve-

revelationem hoc ipso figmento mysteria quædam veræ illius imprudens comprobat. De eo ita Mornæus c. 27. *Quia expurgandis hominum animis Dei interventu opus esse videt, Esculapium Jovis filium per generativam solis viam sese mundo manifestasse fingit & Epidauri primum, mox multis aliis locis apparuisse, ut, inquit, cum corpora curaret tum animas in rectitudinem restitueret. Et hinc colligere licet incarnationem filii Dei (quam tanquam minime possibilem nonnulli rejiciunt) impossibilem Juliano visam non esse; quandoquidem Esculapium Jovis filium, Deum, inquam, si Juliano credis, Dei filium (revera terræ filium, quippe natum ex Coronide ab Apollinis sacerdote gravidæ, ipsiusque Apollinis, honoris causa suffragante mysta, concubitum mentita) non tantum incarnari potuisse, sed incarnatum fuisse tradit. Reliqua huc attinentia vid. in sect. secunda. Conf. Rom. l. v. 21. 22.*

§. 13. Cæterum cui tradita hæctenus de revelationis existentia nondum sufficiunt, audiat Bear. Dominum D. Baierum, Academia hujus Palladium quondam, Præsidium & dulce Decus, in Theol. Positiv. Proleg. c. I. §. 14. n. (c) ubi ita disserit: *Gentiles cum nossent esse Deum & animam humanam post mortem corporis superesse, dari quoque diversos status bonorum & malorum post mortem; homines vero ad peccandum maxime propensos esse & quotidie Deum offendere, neque habere ex Theologia naturali medium quo Deum placare possint, facile in eam cogitationem venerunt ut crederent, Deum, pro sua bonitate, peculiari revelatione viam & media salutis alibi ostendisse. Conf. B. Mufæus in Introd. in Theol.*

§. 14. Cognita hucusque revelationis simpliciter ralis existentia, expeditius nunc de certa ejus specie licebit

cebit percunctari. Est autē revelatio in universum duplex, alia immediata, alia mediata : illa, quam etiam inspirationem dixeris, sine peculiarium signorum beneficio objectum suum insinuat ; hæc autem per certa atque apposita signa rem suam insinuat : utraque ad præfens momentum quin faciat non dubitat rationis particeps : audiamus interim ejus cultores : *Theologia*, ait Plato, *non est ead. qua caterarum disciplinarum ratio, assidua enim meditatione indiget : tum vero affatim illuminatur tanquam igne, qui postea accenditur & seipsum alit. Denique, inquit, nihil divini nostra scientia assequimur.* Aristoteles tritum illud Simonidis ad Hieronem laudat : *De rebus, inquit, que præter naturam, soli Deo credendum.* Jamblichus ait Pythagoram dixisse : *Constat facienda esse, que Deo grata sunt.* Si jam, quæ illa, quæras : *Profecto, ait, non possunt illa cognosci, nisi ab eo qui Deum ipsum audiverit, aut arte aliqua divina fuerit edoctus.* Alpharabius res, inquit, *divinæ & piæ fidei credibiles altiore, quam cetera gradum obtinent, quia ab inspiratione divina procedunt, & quia debilior mens hominis & tenuior ratio, quam ut ad illas attingere possit. &c.*

§. 15. Uterque revelandi modus cum sit scopo præfenti accommodus, an hinc etiam uterque a summo Numine adhibitus, an saltem alteruter, cum res sit facti, ratio nihil determinat. Interim revelationem mediatam universaliorem immediatâ dari probabile est, cum sine tot prodigiis (quæ in immediata fese offerunt, nec tamen præter necessitatem & experientiam ponenda sunt) fieri possit; nam, ajente Chryostomo, *Deus vult humana industria pleræque fieri, ne alioquin homines habeantur*

ut stipites. Circa hanc vero mediatam revelationem ratio ulterius colligit, eam signorum potius esse verbali-um quam sequiorum, cum verbalia maxime a natura ad significandum & revelandum ordinata sint : illa verba sunt, infert porro, vel communius voce prolata vel scriptura; si voce, vox illa est vel creatoris vel creaturæ divinitus agitata; tum hæc tum illa dabit aut violentiore præter necessitatem, aut prolixiore, aut etiam incertiore omnibus salvandis voluntatem Dei patefaciendi ritum, cum vel cunctis beandis ista voce loqui creator, vel quam plurimi *θεόπνευστοι* omnibus omnium seculorum hominibus adesse, vel audiens *θεόπνευστον* alii alii edisserere isthæc debeat, unde facillima primigeniæ revelationis corruptela &c. Satius igitur, commu-
ne revelandi medium atque torpentis humanitatis cœ-
leste solatium, relinquatur vox scripta :

SCRIPTURA SACRA
MUNDI COLUMNA
MORTALIVM VITA.

Macte isthoc solatio homo peccator ! exosculare visi-
tandæ patriæ spem miserrime viator ! Perge naturam
Palladii hujus scrutari lætius, signa & causas rimari inti-
mius, ne, si qua incidas in quæsitum, prætervehare im-
prudens.

§. 16. Ex lege gratitudinis cum primis, cui præcla-
rum illud salutis monumentum acceptum referat, per-
quirat ratio ? Verum apparet illico, quoniam divinæ
voluntatis abyssum non nisi scrutatur spiritus Dei, nemi-
nem quoque præter illum, quo delectetur *ἡλασθησῶ*, ex-
positurum. Quod & ipsum vidisse ante citatos Ethnicos
patet ex §. 14. Factum exinde ut quicumque populis o-
lim

lim religionem traderent, Deum ejus autorem menti-
rentur; natura scilicet inculcante, rationis scalas breviores esse, quam ut eo attingere possint: atque hinc ad antiqua oracula videas subinde provocare priscos Philosophos, de iis quæ ad religionem pertinent differentes.

§. 17. Quod si ulterius de certo tradendi scripturas modo statuendum sit, ratio nostra pariter parum finire audet; cum nihil videatur obstare quo minus vel immediate digito Dei vel mediate ope creaturæ, sive per alloquium, sive somnium, sive visionem Ecstaticam, sive inspirationem immediatam, in hunc usum divinitus instructæ, scriptio potuerit perfici. Divinitus, dico, instructæ; causa enim rationis corruptæ propriis & naturalibus viribus ad divinum istud opus annitentis. Sect. II. fati loquetur:

§. 18. Ut de hætenus acceptis certior fiat Ethnicus, pergat exquirere ecquid vero impellere valuerit sanctissimum Numen ad tantum gratiæ pignus infensissimo peccatorum gregi statuendum? Hic non potest non continuo sese offerre infinita Dei bonitas, cui voluntatem Dei suo modo irritanti omne salutis revelatæ momentum se debere submisisse confitetur peccator. Quomodo quæso, si salva justitia Dei detur via, qua miselli isti a peccata ad peccandum proni, viæ vero a peccatis se expurgandi ignari, ad gratiâ pervenire queant, quomodo inquam exuberans illa misericordia corpori nostro de necessariis quibusque tam largiter prospiciens, non itidem animæ tam anxie laboranti promptissimè subveniat?

§. 19. Quando vero de causa revelationis ut scriptæ (quam, velut maxime probabilem, ubi de viva voce *θεοφωνεῖς* nihil audiatur, revelandi modum, universali-

orem, uti in §. 15 dictum, ponit ratio) quæratuꝛ potest de ea non nihil ex §. cit. constare. Scil. viæ naturalis, quæ alicui aliquid revelari solet, compendiositas respectu hominum multitudinis, vitæ brevitatis, verendæ corruptelæ, ingenii informandi imbecillitatis, memoriæ infirmitatis &c. quodammodo partes suas h. l. ostendit.

§. 20. Amanuensem, si scriptio fuerit mediata, consentaneum est, fuisse hominem, utpote quem calamus potissimum decet, & cui cum homine magis convenit quam spiritui: hominem, inquam quocunque revelationis modo, quo de §. 17, dispositum, atque ab omni errandi periculo in actu scribendi immunem: quæ cæteroquin efficacia, quæ certitudo foret in illa Scriptura?

§. 21. Quo & quotuplici idiomate Scriptura nostra consignata sit, ratio rem pariter facti arbitrariam animadvertens nihil sciscere sustinet. Lingua interim genti illi, cui præcipue ac primitus revelatio obtigerit, familiari, sicque in aliud idioma tranmutabili, opus fuisse non abs re ex fine colligit. De deliramentis autem Cabbalistarum, aut scriptura aliqua cœlesti (quam linguæ Hebraicæ, quæ ideo sancta audiat, fundamentum asserunt) aut illa Malachim vel Melachim, per quas in cœlo descripta & significata cuilibet scienti legere, mysteria omnia putant, aut ea, quam dicunt transitus fluvii, aut etiam illis, quibus gentilium antistites ad arcana sua condenda utendum putarant, cujusmodi Petrus Apponus ab Honorio Thebano traditam exprimit aliquam, (quales figuras videsis apud Henr. Corn. Agrippam ab Nettefzheim l. 3. de occulta Philosophia.) nec rationi quicquam constat. Quod quæso ratiocinium, quod oraculum unquam ostendit, positione siderum certæ scripturæ

pturæ elementa exarare voluisse Creatorem, ad quorum figuram formata sint certæ gentis, maxime Ebræorum literæ, mysteriorum idcirco plenissimæ ? Quid absurdius, quam cum Ebræorum Mecubalibus seu Cabbalitis, ex literarum illarum figura & characterum formis, harumque signatura, simplicitate, compositione, separatione, tortuositate, directione, defectu, abundantia, majoritate, minoritate, coronatione, apertura, clausura, ordine, transmutatione, colligantia, revolutione literarum, punctorum & apicum ac supputatione numerorum per literas significatorum, explicationem omnium, quomodo a prima causa profecta sint & rursus in eandem reducibilia, promittere, idque præter rationem, præter naturam & finem tum omnium linguarum, tum illius quæ præsentî negotio mancipata sit ? Scil. mysteria Dei propalanda, arcana principum celanda & ratio & revelatio clamitant.

§. 22 Rem nihilominus suam, cum primis de characteribus cœlorum, ne omnis fuci expertem & velut plane absõnam relinquunt, producant figuras cœlitus conspectas, quarum fuisse dicunt latentia quædam signacula divinitatis alicujus harmoniam spirantia. Ejus generis produnt signaculum Constantino M. visum cum lemmate : IN HOC VINCE. It. istud Antiocho Soteri oblatum in figura pentagoni, quod resolutum in literas edicat vocabulum *v̄yacta* i. e. SANITAS, quorum signorum peritia utriusque regum præclaram præsterit victoriam. Sic nobile quoddam signaculum Judæ, ob eam rem deinceps, ut monent, Maccabæi nomen sortito, cum Antiocho Eupatori ivisset obviam, divinitus oblatum jactitant, ejusque hanc figuram referunt ⁵⁵⁵ in cujus virtute intellecta primum 14000, cum ingenti numero elephantorum, dein iterum 35000. hostium prostrave-

straverit : afferunt enim hoc signaculum nominis quadrilateri representativum atque nominis 72 literarum, de quo alias, per æqualitatem numeri, memorabile symbolum : expositionem commodant ejusmodi : **מ כמך באלים יהור** i. e. Quis sicut Tu in fortibus Tetragramme ? Figuras trium memoratorum signaculorum formatas vide apud Nettefzheym l. c. Verum ut hæc vel maxime ita se habeant, ejusmodi tamen saltum a prodigiis ad naturalia &c. natura hactenus non amavit.

§. 23. De styli ratione jam dispiciendum foret, sed & hic natura judicio suo ita moderatur, ut nihil temere effutiat. Inductionibus interim Platonis, Syllogismis Aristotelicis, Elenchis Carneadis, Ciceronis Epiphonematis, Senecæ argutiis Scripturæ quicquam opus esse, tum ex natura dicendorum, tum habitu dicentis audacter pernegat sana ratio. Quorsum persuasoria, ubi dicentis autoritas omne argumentorū excedit robur? Hypotheses præceptoris æqui videmus ut accipiat discipulus, consilio medici ut acquiescat æger, leges principis ut vereatur subditus ; quo pacto igitur saluberrima dogmata, consilia ac leges creatoris non humillime exosculetur creatura, stupida, ægra, desperabunda ? Porro nec illic attinet verborum quicumque fucus aut phalerata dictio, ubi pulchritudo nativa superat ascititiam ; nudanda potius, quæ advertat fortius, ac trahat potentius. Gemma certè, quo elegantior est, eo auro & argento indiget minus, & veritas quo magis coloratur, hoc minus emicat. Elegans effatum Plessæi : *Qui nostras Scripturas sublimibus ac grandibus verbis imponere vult, perinde facit, ac si hominem quadratum, bene habitum, & apta* par-

partium dispositione decorum, grallis incedentem inducat, que proceritati nihil addunt, naturali proportioni demunt plurimum. Interea tamen dicta illa simplicitas nullos plane Solœcismos ac Barbarismos Autoris imperitiam coarguentes admittit, sicut ex adverso nec vivæ cujusdam, gravis ac venerandæ majestatis temperamentum renuit, quin potius velut divinum characterem exposcit; ut vel hoc argumento insignem styli illius castitatem atque reverendam aliquam sanctitatem sibi pridem promiserit ratio, imo si Demetrio Phalereo Theophrasti discipulo credamus, docuerit experientia: *A Theopompo, ait ille, Aristotelis discipulo se intellexisse, nonnullos, quod Scripturas Iudaicas eloquentia Græcica fucare voluissent, vertigine repente correptos fuisse; & postquam Deum precati essent, somno admonitos, ne res sacras & divinas commentorum suorum fuco depravarent & inficerent.*

§. 24. Quandoquidem ita de cortice (idioma putarim) cognovit natura, non potest quin & ipsum petat nucleum: haut contenta intuitu arculæ, ipsum rimatur reconditum. Istud vero hætenus non potuit adeo delitescere, quo minus in frontispicio hujus opellæ statim eminuerit. Sanctam diximus Scripturam nostram; quænam illa sanctitas nisi rerum interiorum, viscerum, sane divinorum, expositio, misericordiæ ac justitiæ Dei per infinitam sapientiam temperatæ patefactio? Ecce thesauros scientiæ & sapientiæ, cui omne stupet acumen humanum! En aureum illum ramum, cujus beneficio felicius atque Virgiliano illo in campos Elysios deveniendum est! En corollas tribus subinde gemmulis insignes! Judex, reus absolutio: Deus, peccator, expiatio: Deus, homo, religio: Creator, creatura,

D

bea-

beatitudo. O ergo & Beneficus, beneficiarius, gratiarumactio : Pater, filius, obsequium ! Summatim: quid credas, quei vivas, quid speres, uno heic noscitur obtutu,

§. 25. Præsentiſſimum verò iſtud hominis peccatoris remedium, culpæ ac pœnæ expiatorium, palmarium ac unicuſque objectum eſt, quod ſacra hæc pagina noſtra oculis noſtris præ cæteris ſubjicit, eloquente idipſum Scripturæ natura hæcenus tradita. Quando itaque ſuperius dictum, quid præter revelationem, vel de poſſibilitate ſaltem ejusmodi reconciliationis ſibi polliceatur natura, non certe rimabitur multum, ſi quædam limites ſuos ſupergredientia offendat, mirata potius ſapientiæ iſthæc ac bonitatis profunda, obſequium ſpondet devotiſſimum ; ſicut & contra, ſi quædam culmo ſtramineo viliora deprehendat obedientiæ exercitamenta, geſtit ea ſuſcipere prompte, ſuſpicere humiliter, idque in honorem legislatoris ſapientiſſimi, potentiſſimi, optimi. Cætera, quæ de objecto, præcipue primario, h. l. ex naturæ judicio dici poterant, vide in §§. 3. 4. ſeqq.

§. 26. Nunc quis ille, quæramus, qui Optimo Numini uſque adeo curæ cordique eſt, cui cœleſtia tanta dona confidenter preſumere licet ? In præem. is audit homo peccator. Dignum patella operculum ! Is qui contra rectæ rationis dictamen deſignando, ſicque infinitam Majeſtatem delinquendo, vel ad perſolutionem infinitæ pœnæ vel infinitæ ſatiſfactionis obſtringitur, nec tamen, quo pacto ſe exolvat, aſſequitur, is eſt cui *λύτῳ ἐν ἰσὸρροπον* ſuma Dei gratia ſummæ Dei juſtitiæ numerandum offert. Utrum autem indiscriminatim cuilibet peccatori illa ſalutis janua ex voluntate divina pate-

patefcac, cum res ea fit liberrimi ac imperscrutabilis decreti Dei, nullum privato ausu Natura eloquitur ratiocinium, quin e revelatione certitudinis solamen eo sollicitius expetere miserrimum quemque jubet mortalium; quem etiam quoad hoc scrutinium ad caput bonæ spei deducit, dum, quid causæ subfit, cur animabus in eodem luto hæsitantibus idem impertiri nolit auxilium infinita bonitas, non videt; videt ex adverso corporum ubique sufficientem agitari cœlitus curam. Multo minus verisimile asserit rudem plebeculam ab ejusmodi veritatis cœlestis cognitione arcendam esse, cum & hanc discretione boni & mali tantisper gaudere ac Summum Bonum eodem jure, ac remotiorem quemque a vulgo, expectare certum sit, imo de styli simplicitate, ex §. 23. jam tum constet. Vt adeo impudenti superbia superstitiosaque invidia præsci laborarint doctores, solenne istud *σκόπιον* ingeminantes atque discipulis suis inculcantes. *Sermonem*, inquit Mercurius, *tanta numinis majestate plenissimum irreligiosæ mentis est multorum conscientie publicare*, & Plato non vult populo invulgari *quæ sacra & arcana in mysteriis sunt*: ita Pythagoras & Porphyrius sectatores suos silentio religioso consecrabant, & Orpheus ab his, qui sacris suis initiabantur, iusjurandum cum terribili religionis autoritate exegit, ne secreta pietatis proderentur. Hinc & ad sacra Eleusina Cereis initiati saltim admittebantur, præcone profanum vulgus procul esse jubente. Ægyptiorum volumina arcanis suis referta ex charta hieratica, quam vocant *i e*. sacrata conficiebantur, quam literis insigniebant plane ignotis: Macrobius & alii hieroglyphicas vocant. Apulejus de his ita: *Peracto sacrificio, de operis adyeci*

profert quosdam libros literis ignorabilibus prenotatos, partim figuris hujusmodi animalium, concepti sermonis compendiosa verba suggerentes: partim nodosis & in modum rota tortuosis, capricolatumque condensis apicibus, a curiositate profanorum lectione munita. Criminantur itaque Numenium, qui Eleusina Dea sacra interpretando offensam Numinum contraxerit; somniasse hinc ajunt, Eleusinas deas habitu meretricio ante apertum lupanar prostantes, & cum admiratus esset, irate respondentes, ab ipso se aditu pudicitiae suae vi abstractas & passim adeuntibus prostitutas, quo ipso fuisse monitum, quod ceremoniae deorum non divulgandae sint. Perversum proin studium antiquorum semper fuisse legas, Dei & naturae, ceu loquuntur, sacramenta ut involverent & variis aenigmatibus obtegerent: quod ipsum observarunt & Indi, Brachmanni, Aethiopes, Persae, &c. Imo leguntur sapientissimi quique Graecorum & Latinorum deliram multitudinem non solum suo sensui permisisse, sed & cum lupis forinsecus ululasse, sibi intus saniora canentes. Ita Plato, Aristoteles, Cicero &c feruntur sacrificasse ut vulgus, sensisse ut sapientes; horum ille vel in testamento sacrificium legasse Cereri, hic aetate iam provectior infamia Florae sacra celebrasse. Adeo aliis clausisse iuvabat coelos, quorsum nec ipsis patebat aditus. Mirum, quod non vel ab ipso huius mundi intuitu cohibuerint misellos. Hoc universum, quid nisi magnum ac patentissimum Theologiae Syntagma, cuius omnis creatura literas & voces suppeditat? Tantum profecto abest ut sanctitas Numinis temeretur, si vel omnium insinuetur intellectui, ut potius convenientior hoc pacto instaretur pietas; siquidem ex indubio religionis principio

cipio deceat utique NOSSE QVEM COLAS. Et cur verum ac summe necessarium usum adeo tollat abusus?

§. 27. Summe dixi necessarium usum illum, sc. qui vitam beatissimam, ac summum humanæ naturæ bonum concernat. Huc, huc tendit tota hæctenus tradita Scriptura nostra: huc redit omnis ejus natura & scopus; peccatorem nim. hominem ut creatori læso atque eidem iudici ex integro iustum præstet atque hinc firmam in illo beatitudinis expectationem gignat. Ab hoc fine habet Scriptura nostra, ut sit ea, quam hæctenus tradidimus nempe *peccatorum antidotum: sanctitatis promptuarium: beatitatis documentum ac inconcussum firmitamentum.*

§. 28. Atque ita satis liquefcere puto naturam Scripturæ nostræ hisce limitibus sese finientem: *Scriptura peccatorum hominum salutifera est Scriptura* ἱερωδ. 5. 5. 6., *digito vel divino vel probabiliter humano, idiomate intelligibili consignata, hominem peccatorem de rebus scitu & factu necessariis instruens, ut reatu culpa & pœna solutus, recuperata Dei gratia, justus vivat ac tandem finem suæ naturæ ultimum, nempe beatitudinem æternam, indultu creatoris sui, consequatur.*

§. 29. En nobilem istum saluberrimæ Scripturæ tenorem; en & placidam rationis ad revelationem derivationem! Nunc quibus elucescat proprietatibus, queis se inquirenti cuique manifestet signis, cui subjeat usui, tum qua *explicationem*, tum *probationem*, tum *applicationem*, dispicere pulcherrimum foret operæ pretium; verum præsignem istam materiam, cum peculiare constituat corpus, posteriori parti servabimus.

§. 30. Antequam ad sensa rationis depravatæ abeamus, monendum adhuc puto, quod, licet, quæ hæctenus dicta sunt, quæque in parte posteriore dicentur, ex sanæ rationis principiis omnino profluant, non tamen diffitendum sit vix quenquam mortalium tam defecata gaudere ratione ut, si Scripturarum Christianarum ignarus sit, ad hujuscemodi ratiocinia sua sponte deveniat, cum inter tot gentilium scripta, nusquam appareant, quæ talium rerum hoc pacto meminerint. Imo nec hoc dissimulandum, quod, si vel in revelationem ipsam incidat ratio nostra, non tamen quicquam salutariter inde haurire possit suis viribus ac sine interiori gratiæ cœlestis concursu. Audiamus Lutherum, tom. I. Altenb. ita differentem: **Erstlich soltu wissen daß die Heil. Schrift ein solch Buch ist/ daß aller anderer Bücher Weißheit zur Narrheit macht/ weil keins von ewgen Leben lehret ohne diß allein. Darumb soltu an deinem Sinn und Verstand stracks verzagen/ denn damit wirstu es nicht erlangen/ sondern mit solcher Vermessenheit dich selbst und andere mit dir stürzen/ von Himmel/ wie Lucifer geschah/ in Abgrund der Höllen. Sondern knie nieder in deinen Kämmerlein und bitte mit rechter Demuth und Ernst zu GOTT/ daß Er dir durch seinen lieben Sohn wolle seinen Heil. Geist geben/ der dich erleuchte/ leite und Verstand gebe; wie du siehest daß David in obgenannten Psalm immer betet: Lehre mich HERr/ unterweise mich/ zeige mir/ und der Wort vielmehr/ so er doch den Text Moses und andere mehr Bücher wohl kante/ auch täglich hörte und las/ noch will Er den rechten Meister der Schrift selber darzu haben/ auf daß Er ja nicht mit**

mit der Vernunft drein falle und sein selbst Meister werde. Quibus verbis non solum asserit Megalander quod sine divino Numine, qua salutarem scripturæ S. cognitionem, nihil sit in homine, sed quod etiam quoad ea, quæ, circa hoc negotium, ex principiis depuratæ rationis alias promanare videntur, e. g. de vita æterna, tanquam sine Scripturæ & totius generis humani, homines sibi relictæ cœcutiant. Interim hoc ipso Scripturæ nostræ, quod defectum rationis tam commode supplet & igniculos rectæ rationis delitescentes tam suaviter exuscitat, *Jeom. 1. 20.* suæ egregium signum prodit. Conf. part. 2. sect. 1. §. 20. sign. tert. Pergimus nunc ad rationem corruptam gentilium.

SECTIO II.

Sensa rationis corruptæ, maxime gentilium, circa revelationem contexens.

§. I.

Videamus igitur quam turpiter se heic dederit humana ratio, quamque proterve Cacodæmon ipsi illuserit. Initio statim obstrepunt Oraculorum, murmura. Videns credula gentilium plebs se sine revelatione divina non fore indemnem, primum quodque, divinationis nonnihil redolens, reverebatur ad instar Evangelii cœlitus denunciati, Hinc Diabolorum perstatuas, idola, antra & ipsos mystas ludificationes infinitas, Hinc superstitionum, idololatriæ, mysteriorum, sacrificiorum genera sceleratissima. Hinc tot sapientiorum inter illos scommata, tot adversus isthæc indignationes.

Qui

Qui statuas audirent ac colerent statuis stupidiores statuebat Seneca. Scilicet ut haberent unde salutaria peterent, ex certis rebus, quas huic vel illi Damoni congruentes putarant, finxere statuas, quæ confestim per desideratum Dæmonem, materia tali, vim divinitatis habente, vel gaudentem vel cohibitum, animarentur. Imo ipsi spiritus, quibus attrahi retrahique vellent, edocuerunt. Porphyrius de Resp. & Orac. ait, Deos quibus rebus gaudent & quibus evocarentur, & quæ sibi offerenda essent, ipsos significasse: figuras quoque ipsas simulacrorum, quales esse deberent, monstrasse, hæcque se de Proserpinæ oraculo percepisse. Dicit insuper de Hecate modum simulacra sibi constituendi præcipiente. Hujus Hecates Oraculum tale habetur:

*Quale mihi facias simulacrum, adverte, docebo:
Sylvestri cape nata loco, atque absinthia circum
Ponito, tum totum coelato & pingito mures,
Qui soleant habitare domos: pulcerrima sunt
Hæc ornamenta atque animo gratissima nostro.*

Dein sanguinem murium, myrrham, storacem &c. offerre jubet, quo facto se per somnium comparere &c. Hæc sunt illa secreta mysteria gentilium Deorum, præter quæ adhuc varia alliciendi genera excogitarunt, inter quæ maxime celebrabant virtutes obtestationum & symbolicarum orationum, velut divinarum virtutum signa continentium, quibus Dæmones humano usui sese accommodent; cujusmodi apud Apulejum legimus per caelestia, sidera per inferna numina, per naturalia elementa, per nocturna silentia, per adepta conceptitia, per incrementa Nilotica & arcana Memphytica & sifra Phariaca, Porphyrius ita: Tu qui e limo emersisti, qui sedes in loco, qui

qui navigio navigas, qui singulis horis formam commutat
 Et in singulis Zodiaci signis commutatis Et c.

§. 2. Oraculum Delphicum præ cæteris olim divinum maximeque fatidicum habuere : verum spectemus originem: Gregem, ait Diodorus, caprarum occasionem ei dedisse primum : demum collocata ibi puella, quæ responsa ederet, quæ per ipsa pudenda excepisse dicitur, & quia una cum puellæ pudicitia oraculi fama periclitaretur, de virgine minimum quinquagenaria admittenda ad illud officium cautum fuisse. Quales hinc revelationes expectandæ fuerint, æstimare cuivis in proclivi est; prout & æstimavit Oenomaus Philosophus Cynicus; qui ab Apolline sapius deceptus ejus mendacia collegit & adversus oracula librum scripsit, ex quo Eusebius imprimis multa in *prepar. Evang.* excerptis, licet in illo opere, quis iste liber, nusquam reperiamus, quod forte errore librarium accidit, nam, quod obiter notarim, cum plura ex illo recitasset, *ταῦτα, inquit, τῆς οἰνομάς παρρησίας, τὰ κτ' τῆς τῶν γοήτων Φωσῆς, κωμικῆς οὐκ ἀπὸ δαγμῶν πικρίας.* quæ Fr. Vigerus mendii securus, ita vertit: *hæc Oenomaus summa libertate adversus istum prestigatorum afflatum, quæ sane aliquid Cynica dicacitatis habent; ubi in vocabulo Φωσῆς non præter rem mendium aliquod hariolari licebit, idque suggerente Theodoreto, qui injecta, hac in causa, Oenomai mentione τὸ ἑξήλεκμα Φωσῆν γοήτων, i. e. scrutinium prestigatorum, sive, ceu Hesychius Φωσῆν esse notat, κλοπὴν, fraudes prestigatorum appellat; ut adeo non tam κτ' Φωσῆς quam Φωσῆς legendum videatur, & sensus huc redeat: Hac, qua sunt libertatis (dicendi) Oenomai, Et ex scripto, quod κτ' τῆς γοήτων Φωσῆς de prestigatorum scrutinio, sive Oraculorum falsitate.*

E

fit a-

fitate inscribitur, desumpta, a Cynica dicacitate non sunt aliena. Sed ad lineam. Porphyrius quoque Oracula illa, quæ accurate collegerat, eo quod non prædicant per divinationem sed per conjecturas ex rebus naturalibus, subinde falsa deprehensa fuisse testatur, *quin*, ait, *si quando Delphicus Apollo ex astris conjectare non posset, eos qui rogatum venerant, ne rogarent, rogabat, & mendacia, si urgeretur, responsurum minabatur; interdum etiam ea se hora nihil in stellis videre fatebatur.* Conf. Morn. c. 23. ubi Platoniorum quoque & Peripateticorum de oraculis apparet iudicium.

§. 3. Quanquam autem multiplices sortes exisse de tripodè inveniantur, ita ut in politicis negotiis tum difficillimis, quod summum regum ac rerump. consilium in ãn alteram partem non satis tuto decerneret, id sola hæc quasi machina extricuerit; tum in levioribus ac interdum inanibus hominum oblectamentis: *quo pacto dives fiam, Jovis & Latona filii? quid faciendum, Pythia, ut hero servus ne displiceat?* de maris spatio, arenarum numero, Crasique lebetes (*δοσοχητάς μαγείων*, ait Tyrius) actum hoc loco fuerit: rationes tamen ac ritus sacrorum sæpius fuisse postulata non est inficiandum. Imo vero leguntur pessimi isti spiritus de vero Deo consulti subinde non de nihilo respondisse. Lactantius de prædicto Apolline, Colophone respondente, quoniam Delphis emigravit, amenitate ductus Asia: querenti, *sait*, *cuidam quis esset aut quid esset omnino Deus; respondit viginti & uno versibus. Quorum hoc principium est:*

αὐτῶνος, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀσυφελικὸς,
 ἔνομα μὴδὲ λόγῳ χωρέωρον, ἐν πύλῃ ναίων.
 τῆστο θεός, μίμος δὲ θεῶ μελεῖ ἀγέλαϊ ἡμῆς.

Per

*Per se genitus, non doctus, sine matre, inconcussus,
Cujus nomen nullo sermone capi potest, in igne habitans,
Hoc Deus, parvula autem Dei portio nos angeli
sumus.*

Ita Suidas memorat, quod Thulis quidam, universæ Ægypti Rex, cum opibus viribusque inolefceret, Serapim primarium apud Ægyptios Damonem rogarit, quis ante eum regnasset, postea regnaturus esset, aut æqualis sibi aut superior? ad quod respondisse ait Serapim:

Primus Deus, dein verbum est spiritus cum his:

Omnia vero cognata illa est in unum compacta

Cujus potestas æterna: citis pedibus mortalis abi:

Vitam qui ignotam transegit, te potior est multo.

Apollo autem de vera consultus religione dicitur de divino genitore unico itidem filio & spiritu respondisse. Vid. Plessæus l. c. c. 6. Verum & de his quicquid sit, certum est, quod nonnisi fremdentes spiritus illi impuri & frementes testimonium perhibuerint veritati. Et licet interdum speciosis responsis in hominum animos sese insinuarint, captis tamen illis & dementatis, illico emicere unguis virginum & puerorum sanguine humecti, ex quibus leonem istum cruentum ominari promptum fuit. Unde Porphyrius nefandissimos istos dæmones fuisse concludit; & furore, ait Quintilianus in Fan. Deos illos & rabie correptos esse, cum, adstipulante Seneca, cultum affectent, quo non Busyris, non Phalaris ullus delectetur; de quo supra.

§. 4. Inter alios oraculorum scriptores extat Antonius van Dale, cui præcipuæ cura fuit celebriorum oraculorum regiones, templorum sive natura sive arte, factorum modum, diversorum species responsorum, rerum

rum istarum praesides, stratagemata sacerdotum, populi principum de oraculis sensa, ac tandem rationem tradere exitus. Ubi autem praeter ceteris hoc habet peculiare, (quam ejus causam quoque anonymus quidam, auctor libelli illius, cujus inscriptio: *Histoire des Oracles* defendere satagit.) ut sacerdotum stratagematibus nimum tribuat & ad operam ac praestigias Dæmonum hac in re, cui qualiscunque hominum solertia sufficere possit, nullatenus putet confugiendum; verum contra testimonium historiae sacrae aequae ac profanae ipsumque eventum quorundam, quae, remedia ingravescentium temporum, victimas humanas poscentia atque impetrantia, tempora secuta sunt pacatiora. Hinc Plutarchus diserte censet *χαλεπῶν καὶ δυσρόπων* (Dæmonum sc.) *ὄργας καὶ βαρυσυμίας*, quo licuerat modo, amolendas fuisse, &c.

§. 5. Complures igitur gentilium, illusiones istas ac mendaces revelationes, de quibus ante, Cacodæmonum pertæsi, sedulam navarunt operam, uti vel ipsi certis quibusdam adminiculis ad arcana divinae, de rebus suis, voluntatis pertingerent revelationesque sibi conciliarent, verum nisi plane praepostero. Ubi sc. revelatio scrutanda erat propter peccatorum expiationem, sciscitabantur expiationes propter revelationem, cum ad infinitam illam Numinis sanctitatem nemini patere aditum impuro ac flagitioso crederent. Hinc ficta illa expurgationum genera de quibus §. 12. Sect. I. Ad praesentem autem scopum maxime valere putabant *munditiam, abstinentiam ac poenitentiam.*

§. 6. Qua *munditiam* tum balneorum tum vestitus &c. constat cum primis Pythagoricos, Brachmannos, Gymnosophistas &c. heic admodum fuisse superstiosos. Ita
Virg.

Virg. penates attingere nefas putabat, antequam se flumine vivo abluerit. Conf. Hesiod. in Op. & Dies. libr. Nec absimile vero Pilatum, Christo præter jus & fas mortis adjudicato, manus lavantem hunc respexisse ritum. Cæterum hinc inde scrutati sunt materias, munditiam expiaticem insita, quod credunt, vi promoventes. Sulphur proinde, videl. propter igneam portionem, herbam pentaphyllon, ramos olivarum, (quibus tantum dicunt inesse puritatis, ut si oliva a meretrice plantetur vel sterilis perpetuo maneat vel plane exarescat) item ova lustralia commendant, unde Ovidius:

*Veniat quæ lustræ anus lectumque locumque,
Deferat & tremula sulphur & ova manu.*

Præter has & alias profanitatis intemperias, mira adhuc Josephus in Hist. Hieros. commemorat de expiationis arcano in radice Baaras, a loco, juxta Macheruntem Judææ oppidum, sic nuncupata: hanc ait colore flammeo noctu splendorem emittere, captu tamen admodum difficilem, ut captantis manus fallat oculosque refugiat, neque prius consistat, quam menstruatæ mulieris lotio fuerit conspersa; nec tamen hoc modo dicit evelli sine periculo, quippe extrahentem præsentaneam mortem consequi, nisi ejusdem radicis amuleto fuerit communitus; quo carentes terram circum circa sacrificare, radicem laqueo vinctam cani alligare ac repente discedere: tandem nimio conatu secuturum canem radicem extrahere &, velut Domini persolventem vices, illico commori, nulloque postmodum periculo radicem illam a quovis tractari posse, cujus vim in expiationibus haberi ultro citroque præstantissimam, ut etiam eos, qui

spiritibus vexentur immundis, protinus liberare, si superis placet, compertum fit.

§. 7. Qua *abstinentiam* constat de Bragmannis, quod nullos ad suum collegium admiserint, nisi abstinentes a vino, carnibus & vitiiis: dicentes neminem posse Deum intelligere, nisi qui eum divina conversatione æmularetur, id quod etiam Indos inferiores docuisse Phraoten, testatur Philostratus. Hierophantæ, sacerdotes Athenienses, ut est apud Hieron. sorbitione cicutæ, quo sacris suis promptiores vacarent, se ipsos castrarunt; & Orpheus docet Museum, in omnium Deorum hymno, quod castitas sempiternum & semper paratum efficiat Dei templum. Huc referebant abstinentiam a vita animali, a multitudine nempe sensuum, affectuum, imaginationum, opinionum & ejusmodi passionibus, quæ quippe lædant animum ac judicium rationis pervertant; præsigniter autem huic abstinentiæ conducere volebant solitudinem. Hinc Zoroastres, qui primus, ut autor est Plinius, artes magicas in Perside invenit, omnium rerum naturalium divinarumque scientiam viginti annorum solitudine dicitur affecutus. Similia de Orpheo in Thraciæ desertis degente memorant. Sic legitur Epimenides Cretensis longissimo quodam somno fuisse eruditus, nam annis so. dormivisse i. e. latuisse, ut explicant. De Pythagoræ, Heracliti & Democriti solitudine ac abstinentia hinc inde commonefaciunt. Proclus in commentario super Alcib. ostensurus quomodo ascendat animus ad ipsum unum, bonum, verum, per singulos tam cognoscibilem quam cognitionum gradus docet quomodo imprimis fugienda sensibilia, ut ad essentiam incorpoream nos transferamus.

enim sibi invicem connexas & subalternatim alteram infervere alteri, ad unam usque omnibus reliquis præpositam, quæ equidem nullam supponat aliam, interim supra se habeat intellectū purum, ubi summus cognitionū apex: ad hanc vitam intellectualem & simplicem intuitum si perventum sit, deposita omni compositione, divisione, multiformique discursu, hominem intelligibilem essentiam perceptionibus individuis & simplicibus speculari, ac ipsam summam animæ existentiam, per quam unam sumus & sub qua uniatur multitudo nostra, consequi, ac sic primum unum, a quo omnibus inest unio, Deum putata, per ipsum unum, tanquam essentiæ nostræ florem, attingere; quod nemo assequatur, ni omnem multitudinem fugiens in ipsam unitatem suam confurgat, unusque efficiatur & uniformiter agat. Conf. Plat. in Parm. *Pœnitentiam* tandem affirmant, velut molestiam delictamentis opponentem, stupidam ex anima lætitiā excutere vimque peculiarem ad supera reducentem tribuere &c. Conf. Netteszheim l. c.

§. 10. Sæpe citatus hic Autor, ut vel non adverteas ostendat quam concinne religio sua cum illa Paganorum conspiret, mutuo petit ex illa quartum expiationis sacramentum, nempe *Eleemosynam*, quam tribus illis superioribus mediis, ceu apprime necessariam, subjungit, vehementer miratus, quod apud Philosophos parum aut nihil de hujus virtute legerit. Putat tamen Homerum nonnihil meminisse, dum introducit juvenem ad Antinoen procum in hæc verba erumpentem: *Antinoe non quidem pulcre cecidisti miserum mendicum, perdet te si usquam Deus supracælestis est, nam & dii alienis hospiti-*

hospitibus assimilati, in unversum exeuntes, civitates & vertunt, hominum injurias & nefas aspicientes.

§. II. Hoc ita remedio exposito, pietatis suæ dogmata fœcundiora sentiens Agrippa, quam ut unum saltem suffragii, circa hoc momentum, misellis gentilibus commodare queant documentum, miram adhuc sacramentorum, in præsentem usum, vim exponit. Hic videas adorationes & vota, sacrificia, baptismata, exorcismata, benedictiones, consecrationes, aquæ purificatæ vel benedictæ aspersiones, quasdam etiã inunctiones & suffumigationes, non tam ad hoc sacratas, quam naturalem hæc vim possidentes, quæ non solum ex scriptoribus gentilibus deducit, exemplis ac experimentis illustrat, sed etiã consensu Scripturæ exemplisque sacris roborare conatur. Exempli loco assumemus fumigia, in quibus haut vulgarem vim collocat, quorumque varia Dæmonas tum bonos tum malos tum citantium tum arcentium genera tradit: hæc ait librum Naturæ & Scripturæ suavissime concinere. Si namque canat Porphyrius, infensissimus ille Christianæ religionis hostis: *Qui mortuum tetigerit, ei oracula accedere non licet* (ut nervus ratiocinii pateat, en notulam: *forte quia quædam funebris nidoris affinitate corruptus animus concipiendis divinis influxibus redditus ineptus*) *lavabis te & unges & fumigabis & offeras sacrificia*; illico audit succinentem Psalmistam. *Dirigatur Domine ad Te oratio mea, sicut incensum in conspectu Tuo.* Egregiam scilicet Christi & Belialis symphoniam! Sed audi vires, quas suo, quem vendit, fumo asserit: Fumigia, sacrificium & unctio penetrant omnia & aperiunt portas elementorum atque cælorum, ut per illas homo cognoscere possit

fit SECRETA CREATORIS res coelestes & quæ supra coelum
sunt, &c. Vid. l. 3. c. 64.

§. 12. Verum ne ab his quoque ratio aliena vi-
deatur, supponit, quæ in libris prioribus tradita atque
ex Philosophis asserta putat, præcipue quantum ad sym-
pathiam, seu rerum superiorum cum inferioribus mutu-
am convenientiam, ubi omnia, sublunaria, generatio-
ni & corruptioni obnoxia, dicit inveniri quoque in mun-
do cœlesti, sed modo quodam convenienti: porro in
mundo intellectuali, sed multo perfectiori & meliori
modo: perfectissimo tandem in Archetypo seu Deo, at-
que in his gaudet se habere consentientes Academicos
cum Trismegisto & Jarcham Brachmannum atque Ebra-
eorum Mecubales; imo ad naturæ regna, mineralium,
animalium, cœlorum, intelligentiarum, usque ad Deum
inter se connectentis testimonium provocat. Jam, per-
git, sicut inferiora ad superiora connexa sint, ut influ-
xus ab eorum capite, prima causa, tanquam chorda qua-
dam tensa usque ad infima procedat, cujus si unum ex-
tremum tangatur tota subito tremat; ita vult, si ejus-
modi commotio sit instituenda, opus esse certis quibus-
dam materiis naturalem vim divinitatis habentibus (hoc
est quæ naturaliter superis consentaneæ sint, de quo a-
lias) rite collectis & partim physice partim astronomice
undique opportune conflatis, per hanc jam commixti-
onem varietate, illinc quidem cœlestium actionum, hinc
vero potentiarum naturalium congregata, fieri illa mi-
rabilia, ubi opportunis cœli influxibus cœlestia dona tra-
hantur, &c. qualia legantur in libris Chiramidis, Archi-
tæ, Democriti, & Hermetis qui Alchorat inscribitur. Rem-
quoque, ut experimento agat, sistit l. c. lapidem in papil-
la.

la hyænæ enatum, it. lapidem lunarem aliaque quibus divinatio concilietur. Vid. l. c. c. 38. Verum ut pateat quomodo rerum corporearum virtutes atque hinc conformitas cum cœlestibus investigari possit, præscribit certas vias huc deducentes, viam e. c. similitudinis, litis, amicitia &c. Conf. l. c. Tandem in peculiari sibi placet cognitione virtutum verborum, nominum propriorum, carminum, scriptorum, characterum, imaginum, figurarum geometricarum, numerorum vocis ac concentus musici, temporum itid. ac locorum &c. de quibus hinc inde differit & eorum huc facientium virtutem demonstrare satagit.

§. 13. Sunt adhuc, notante Mornæo ex Roger. Bac. in lib. de sex scientiis experim. in Compend. Theologico, qui prophetiam e stellis deducturi singularem quoque præparandi modum tradunt. *Accuratam nempe dietam præcipiunt ut corpus per Alchymiam æquale, æquibrem & temperatum reddatur, hinc cœlestes radii in speculo juxta Catoptrices præcepta fabricato, quod Alchemusi vocant, congregentur; indeque tum homo ipse, tum ceteri omnes, quibus uti debeat, per Astrologiam stellificentur. Hoc artificio Apollinem Thianæum vaticinatum tradunt.*

§. 14. *Hæc Chimeras risu quam responsione digniores* judicat Mornæus, quod & ipsum parili jure de reliquis hætenus recensitis dici posse arbitratur. Certe si cui allubescat exempla *μεταβόλεων*, superstitionumque petitionum principii &c. colligere, ei hætenus memorata ratiocinia copiosam suppellestem suppeditabunt. Ex Sect. I. §. 3. seqq. constat quid de illis mediis expiationum ac revelationum sit judicandum; hic saltem subjicimus: Si vel maxime de Dæmonum corporibus

ribus astralibus, eorumque attractu atque alia quaedam
 huc attinentes hypotheser concedantur, quomodo quaso
 ad secreta creatoris, de quibus §. II. pervenerit Agrippa?
 Sicciane Deum alligabit illi catenae aut chordae, de qua
 in §. 12. ut liberrimae suae voluntatis propalare cogatur
 decreta ac secreta, qualia in §. 16. memorata vides. Quei
 sui immemor l. 3. c. 38. ad solum, ait, unum Deum, sum-
 mum patrem, orationes ac vota pura piaque mente prin-
 cipaliter faciendae esse, exclusis se materialibus? Ethni-
 cos igitur, Zoroastren & Orphea se sapientiores l. c. vi-
 dit, qui suffumigationes & alia ejusmodi ad inferiora
 Numina dirigenda volunt, si vero ad supremi Jovis ma-
 jestatem erigamur, fieri illa minime debere, quod etiam
 Hermetem fatetur & Platonem fieri noluisse.

§. 15. Caterum cum divinationum aut illapsionum
 divinarum naturam ex indole gentilium intimius rima-
 tus videri velit, tres facit earum species, furorem sc., Ec-
 stasin sc. raptum & somnium propheticum: Quo addita-
 menti loco refert sortes, & notaminum auguria; quae o-
 mnia, quomodo a se invicem differant, quei subdivi-
 dantur, quibus causis ac mediis concilientur &c. fusus
 explicat circa finem l. 3.

§. 16. Praeter haec tenus e libro 3. allata, tempera-
 mento insuper haut parum tribuendum statuit. Hinc li-
 bro 1. extollit admodum melancholici humoris ac candi-
 dae bilis potentiam, hanc ait, si accendatur & coelesti in-
 fluxu, mx. Saturni (frigidi illius & sicci & ob altitudinem
 animam ad intima revocantis) juvetur, furorem conci-
 tare maxime divinum. Hinc adductis testimoniis Ari-
 stot. Democr. & Plat. profert exempla Hesiodi, Home-
 ri, Lucretii &c. qui Melancholici ac primum inepti insa-
 nique

nique fuisse perhibeantur. Verum ut rem distinctius doceat, triplicem facit animæ apprehensionem: imaginativam, rationalem & mentalem; tres etiam constituit dæmonum classes: inferiorum, mediorum & sublimium. Jam ait si anima impulsu Melancholiæ corporis vinculis egressa tota in *imaginationem* transferatur, fieri inferiorum; si in *rationem*, fieri mediorum; sin in *mentem*, evadere sublimium dæmonum habitaculum. In prima classe subitaneos oriri Mechanicos; in secunda, tales Oratores ac Philosophos; in tertia Theologos, hic *arcana disci divinorum, puta Dei legem, ordines angelorum & quæ ad æternarum rerum cognitionem & animarum salutem pertineant. De futuris cognoscere quæ divina providentia adjaceant, futura miracula, futurum prophetam vel legislatorem.* Hoc humore impulsas, ait, Sybillas de Christo ante ejus adventum longo tempore vaticinatas, Sic Virgilium de instante Christi nativitate, de abolenda peccatorum vi edoctum, Cumanæque Sybillæ recordantur hinc inde divina cecinisse.

§. 17. Verum & hic, ut de trinæ illius dæmonum animæque facultatum classis, deque influxus Saturnini incertis ac lubricis fundamentis (quæ, sicut & reliquas Philosophiæ suæ hypothefes, non nisi credulis exposita, vult animis, *incredulos vero ad secretorum istorum arcana non admittit sed in stuporem adductos, sub ignorantia ac desperationis umbraculo destitutos relinquit*) non moneam; quantum ad experientiam, quo minus & Caco-dæmon bile quacunque sive candicante sive nigricante abuti, ex Scriptura quoque plagium admittere suisque mancipiis impertiri possit, quid obstet, non apparet. De Sybillis & citatis Maronianis notæ sunt eruditorum con-

reversæ. Qui autem ex principio reminiscentiæ Platonica evincere conantur, quo pacto per agitationes melancholicas, humores illi crassiores, qui species in anima jam ante existentes & in corpus hoc vel illud asportatas obliterarint, excutiantur, illæ ex adverso artium doctrinarum ac sapientiæ ideæ uno impetu erumpant, qualia videre est apud Levinum Lemnium, in *oculcis nature miraculis*, eis sanioris sensus Peripateticorum animam non tam tabulæ rasæ quam nudæ comparantes opponimus.

§. 18. Prodigiousam adhuc sententiam de subitanea illa hominum illuminatione tradit Agrippa, dum aeri rerum ac sermonum species, velut speculo deifico, tenenti & per poros tum somniantium tum vigilantium insinuanti affectus istos vindicat. *Ipsæ, inquit, namque rerum species, licet ex propria natura deferantur ad sensus hominum & animalium, possunt tamen, a cælo dum sunt, in aere acquirere aliquam impressionem* (sed veram ac genuinam cælestis illius impressionis rationem & an forte quomodo illæ species a fontibus suis, tum rebus tum sermonibus, postquã in aere, ut air, multiplicatæ sunt, decidi, convalescere atque sic sese sensui insinuare suoapte motu queant, ostendendum; qualisque in dispositione sensus recipientis hujus præ alio proportio, specierum illarum invitatrix, demonstrandum erat) *ex qua, una cum aptitudine a dispositione recipientis, magis feruntur ad sensum unius quam alterius.* Hinc naturaliter etiam possibile judicat hominem homini ad quamcunque longissimam etiam vel incognitam, distantiam & mansionem brevissimo tempore posse nuntiare mentis suæ conceptum: etsi tempus in quo istud fit, non possit præcisè mensurari, tamen intra 24. horas

id

id fieri omnino necesse esse; & ipsum se nosse istud artificium & saepe exercuisse, nosse id idem fecisseque quondam abbatem Tritemium, cujus suasu illam suam Philosophiam in Ep. quad. ad eundem edidisse testatur. Quid obest quin huc conduxisse putemus praestigium istud, quo pictas certa arte imagines literasve plenilunio se ajunt serena nocte objicere, ubi alius quidam longe licet distitus, praestigii vero conscius, in orbe lunæ rem exhibitam cognoscere ac legere possit. Rationem addunt: simulacra scil. idoli oppositi in aere multiplicata sursumque rapta una cum lunæ radiis reflecti, sicque rei concilio patefcere: quod ipsum nunciandorum secretorum obsessis villis & civitatibus utilissimum artificium olim a Pythagora factitatum, suo ævo aliquibus adhuc sibi que non incognitum alicubi asserit Cornelius Agrippa.

§. 19. De locis adhuc monendum, quod & horum certa quædam consecranda putarint, ubi Ἱεροφασίας, ἱεροφασίας suas expectarint: quales ἐριόπαι verustissimi reges Ægypti esse voluisse traduntur, ac Manetho id jam de eo rege, sub quo emigrarunt Israelitæ, commemorat, quamvis Josephus diversa sentiat. Apud Arnobium quidam Ethnicus templorum origines hinc deducit: *Non idcirco, inquit, attribuimus diis templa, tanquam humidos ab his imbres, ventos, pluvias arceamus aut soles: sed ut eos possimus cominus intueri, affari &c.*

§. 20. En foetus naturæ corruptæ abortivos! Usque adeo ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς ἀσελογοισμοῖς αὐτῶν! tam longe exorbitare tantum sibi sumentis rationi contigit! Miseros certe homunciones, quos impurissimorum spirituum ludificationi permisit divina justitia! Verum miserimos intra sacratissimum verbi divini jubar profanam affe-

stan-

stantes caliginem ! Tibi vero, o Luminum Pater, Opt. Max. Tibi quantas maximas possumus agimus grates, per filium Tuum JESUM CHRISTUM, quod nobis hæreditatem sanctorum in luce, præ majoribus nostris, impertire clementissime decreveris. Serva nobis, Bone Jesu, Tuum quod accepimus verbum; hoc, hoc esto animæ nostræ dulce decus, suave delictum, alium præsidium !

§. 21. Atque sic iis, quæ prioris partis esse videbantur, B, C, D. dispectis pergitur ad

NATURÆ JUDICIUM DE
PROPRIETATIBVS, SIGNIS ET
TRACTATIONE SCRIPTURÆ

© BOHNET ET OI.

PROOE-

PROOEMIUM.

E causis & definitione Scripturæ divinitus ad beatitudinem hominum concessæ ex *judicio rationis* dispeximus in dissertatione cui titulus: **JUDICIUM NATURÆ DE NATURA SCRIPTURÆ**: Jam quæ super hoc negotio restare videtur doctrina in præsentia, bono cum Deo, *ex lumine naturæ* itidem perlustranda venit. Videndum igitur:

1. de **SCRIPTURÆ HUIUSMODI AFFECTIONIBUS** seu **PROPRIETATIBUS**; ubi simul de ejus **CRITERIIS** agetur & quæstio illustris de **PROBABILI** partim, partim **CERTISSIMA**, CIRCA **SCRIPTURÆ**, **PERSVASIONE** excutietur;
2. de **SCRIPTURÆ HUIUS TRACTATIONE**: *explicatione scil. probatione & applicatione.*

Quæ doctrina, si unquam, hac certè mundi senescentis ætate, sedulò expendenda est contra Scholasti-

A

lasti-

lasticos non modo & modernos Pontificios,
omnibus Scripturæ cognitionem in motiva cre-
 ditabilitatis, præcipue testimonium Ecclesiæ, ultimò
 resolventes & hac ratione illustribus ac nobilibus
 utriusque sexus hominibus, permisso Dei, impo-
 nentes; sed præcipue quoque contra Fanaticos,
 intra Ecclesiæ pomeria natos, & Cartesiana Phi-
 lophandi methodo præposterè ad Theologicum
 forum translata deceptos. Dum enim monstro-
 sum hoc genus hominum de omnibus dubitan-
 dum putat, eo audaciæ prolabitur, ut Scripturæ
 S. quoque *omnibus*, imò ipsius Dei existentiam
 frivolis ratiunculis labefactare sustineat: unde alii
 Satanz instinctu cum religione ipsum Deum abji-
 ciunt, quorum stultitiam aliàs confutavimus: alii
 à religione Christiana deficientes magnam ali-
 quam, omnibus communem, & paucas de Dei
 cultu nobiscum natas notiones complectentem re-
 ligionem sibi fingunt. Quibus generis humani
 foetidissimis ulceribus vix alia medela superest,
 quam si rationis sanæ, quam non planè abjecisse
 videri volunt, ex natura rei petitis principiis illos
 præparare conemur, ut, si doctrinam hanc dedu-
 ctam ex natura Scripturæ alicujus, quam divinitus
 ad hominum salutem traditam supponimus, si, in-
 quam, eam doctrinam ad nostram Christianorum
 Scri-

Scripturam commodè applicari posse videant, ut rei probabilitate haut vulgari permoti ad hanc Scripturam cum studio discendi legendam & meditando possliminio reducantur, sicque efficacia Dei Scripturæ intrinseca percussi ad meliorem frugem sese recipiant.

SECTIO I.

De

Scripturæ S. Affectionibus.

§. I.

AFFECTIONES Scripturæ S. hoc loco notant conceptus, qui Scripturæ ita competunt, ut ex essentia & definitione ejus promanent. Harum affectionum sicut magna copia se offert, ita pro ratione instituti potissimas saltem eligemus. Ex natura igitur Scripturæ fluit, dictitante ratione, immediate velut

PRIMA AFFECTIO, INFALLIBILIS VERITAS.

Hanc ut intelligamus, sciendum quod veritas dividatur in scholis in

- I. METAPHYSICAM, quæ dicitur veritas in *essendo*, quando aliquid habet essentiam inesse debitam. Hanc veritatem Scripturæ nostræ inesse credit, qui videt nos supponere non fictitiam aliquam, sed verè $\Theta\epsilon\omicron\pi\upsilon\epsilon\upsilon\varsigma\omega$ Scripturam, quæ essentiam $\Theta\epsilon\omicron\pi\upsilon\epsilon\upsilon\varsigma\omega$ Scripturæ inesse debitam habere ex terminis cognoscitur.

2. PHYSICAM, quæ dicitur alias veritas in *cognoscendo*, quando quis rem cognoscit, uti est; quæ Scripturæ nostræ, potentia cognoscitiva destituta, subjective non competit, benè tamen objective, fit enim objectum, legentis vel audientis intellectum per species intelligibiles, rem uti est exhibentes, determinans.
3. ETHICAM, quæ dicitur veritas in *dicendo*, cum quis loquitur, uti sentit; quæ veritas non quidem Scripturæ, ut sensus experti, auctori tamen ejus competit, ut mox patebit.
4. LOGICAM, quæ dicitur veritas in *significando*, quando oratio rem repræsentat, uti est. Atque hæc veritas potissimum hic spectatur, quam Scripturæ Θεοπνευσῶ inesse patet rationi:

a. ex causa ejus efficiente, Deo nimirum, quem falsa dicere aut mentiri, sicut revelatio Hebr. VI. 18. dicit ἀδύνατον, sic philosophia dixerit contradictorium. Deus enim vi vocis notat eum, qui infinitas possidet perfectiones, & hinc quoque scientiam & bonitatem infinitam, unde vi scientiæ non potest falli, vi bonitatis non potest fallere, E. nec falsa dicere aut mentiri.

β. ex causa finali, quæ est deductio peccatoris ad conciliandum Deum, ejusque hinc consequendam beatitudinem; quod si igitur falsa, aut vera falsis admixta contineret Scriptura Θεοπνευσῶς, non certè ad Deum perduceret, sed ab eo abduceret potius; nam omne falsum, sicut recedit à vero, ita à Deo, qui est ipsa veritas:

Jam

Jam absurdum est Scripturam aliquam, tanquam medium, ad finem aliquem esse propositam à Deo, nec tamen aptam ad finem istum comparandum.

§. 2.

Hæc itaque LOGICA VERITAS ut firmo noscatur consistere talo, sequentes observemus oportet assertiones :

ASSERT. I. *Scriptura non contradicat rationi.* Rectam intelligo rationem i. e. serenum naturæ lumen, cui quod repugnat, ipsi Deo, hujus luminis auctori & per consequens veritati, repugnat. Deus certè, si aliud lumine naturæ & aliud lumine Scripturæ revelaret, sibi ipsi contradiceret, id quod absurdum. Observandum interim, quod dogmata occurrere queant, quæ, licet lumini naturæ non repugnent, istud tamen transgrediantur: quod si fit i. e. si verbis perspicuis Scripturæ aliquod mysterium asseveretur, reverenter id erit suscipiendum & cavendum rationi, ne suorum principiorum ductum secuta, per *τὴν θεοῦ εἰς ἄλλο γένος* ad res divinas transferat quæ vel non, vel in sphaera naturali tantum, universaliter vera sunt. Breviter: Cavendum, ne quicquam contradictionis admittatur, nisi omnia contradictionis requisita evidentissimè appareant, quo factò ad impropiam significationem confugiendum: secus enim contradictoria apparenter talia obvenient, quæ si, requisitis non observatis, pro verè talibus habere & hinc *θεοπνευσίας* Scripturæ suspectam putare velis, te ipsum præclaro salutis medio præter rem privabis: hinc

ASSERT. II. *Scriptura non contradicat sibi ipsi.* Unde licet apparenter contradictoria sese offerre legenti possint, ea tamen curatius pensitata apparebunt de-

stituta esse aliquo vel pluribus contradictionis requiritis. Ut enim contradictio plena sit, requiritur:

a. Ut non sit nominis, sed rei ejusdem probè cognita, aut si sit nominis, non sit synonymi, sed ejusdem nominis.

β. Ut sit secundum idem eandemque partem,

γ. ad idem eodemque respectu.

δ. eodem tempore & simul.

Paucis : ut omni prorsus modo idem de eodem affirmari & negari clarissimè pateat. Hujusmodi verò in Scriptura divinitus tradita, salva Dei veracitate, nunquam comparebit.

ASSERT. III. *Prophetia, si qua adsint, sicut de futuris etiam contingentibus quadam adesse possunt, eventui exactè respondeant.* Deus enim per scientiam visionis tam clarè & distinctè omnia, quæcunque sunt in quolibet tempore, secundum suam existentiam videt, quàm clarè & distinctè cognoscuntur ea, quæ tanquam præsentia coram videntur, & sic potest verè nosse & dicere futura, sive sint necessaria sive contingentis existentia; Porro, quia Deus vi veracitatis non potest aliter loqui aliter sentire & sic vult veritatem sectari in prædicendis futuris, illicò consequitur Prophetias à Deo factas non posse non cum eventu ad amissim conspirare,

§. 3.

SECUNDA AFFECTIO est plena & integra SANCTITAS. Potest verò Scriptura Θεοπνευστος SANCTA dici :

1. ratione Autoris, Dei nimirum.
2. ratione objecti, rerum divinarum nimirum.
3. ratione finis, aternæ beatitudinis nimirum,

4. ratione normæ, legis videlicet æternæ, ad quam ea, quæ Scriptura tradit, exactè quadrant. Atque hæc ultima sanctitas potissimum hic spectatur, & speciatim in hoc consistit, ut, quæ de cultu ad reconciliandum Deum æternamque beatitudinem consequendam traduntur, legi Dei æternæ conformia sint omnia, nec quicquam turpe aut ab honestate remotum contineatur. Cujus rei necessitas patet partim ex causa efficiente; Deus enim, qui totus sanctus, contra se & legem suam æternam nihil præcipere, nihil prohibere potest: partim ex causa finali; traditur enim ad abolendam Dei offensam, turpitudinem scilicet à nobis designatam; jam verò turpitudine turpitude non tollitur, sed ingravescit.

§. 4.

Prout autem lex æterna immutabilis, ad quam omnia, per se honesta & turpia, sunt exigenda, duobus capitibus absolvitur, quorum uno officia erga Deum, altero officia erga homines, proximum scilicet & nosmet ipsos, exponuntur; ita ad sanctitatem Scripturæ cognoscendam requiritur, ut nihil in ea ostendi possit, quod alterutrius capituli officiis sit difforme.

§. 5.

TERTIA AFFECTIO EST SUFFICIENTIA; per quam intelligimus complexum omnium, quæ creditu facturæ ad salutem necessaria, nobis verò ignota, Deus indicat: Hæc si non sufficienter traderet Scriptura, nec finem, quem tamen intendisse per eam Deus supponitur, obtineret; id quod sapientiæ Dei repugnat. Ut igitur hæc affectio dignoscatur, videndum cum primis an inter alia certum medium revelatum sit, cuius beneficio

cio

cio peccata expiari adeoque homo peccator à creatore conciliato æternam salutem indipisci possit,

§. 6.

Observandum hic quod Naturalista ac Fanatici pœnitentiam i. e. contritionem, & fidem in Deum i. e. fiduciam in Dei bonitate, sine satisfactione hominis peccata remittente, ad conciliationem Dei offensi sufficere putantes corruptæ rationi suæ admodum indulgeant. Pœnitentia sane non sufficit, quia nihil ad abolitionem peccati confert, nisi ut ratihabitio peccati retractetur; satisfactionem verò, quæ de lege communi ad abolendam offensam requiritur, nullam exhibet. Quod autem fidem in Deum attinet, nescit sana ratio, an Deus homini contrito sine satisfactione peccata propter iustitiam condonare possit, aut, si possit, an velit: nam quod bonitas Dei heic videtur promittere, id iustitia eius illico detrectat. Quare si uspiam, hic certè revelationem aliquam commodet Scriptura *Gen. 17. 1. 505.*

§. 7.

QUARTA AFFECTIO est PERSPICUITAS, qua Scriptura nostra ea, quæ creditu factuque necessaria sunt, verbis ac phrasibus claris & usu receptis proponit, ut quilibet lingvæ gnarus sensum necessarium consequi valeat. Cuius rei necessitas probatur itidem ex causa efficiente & finali. Finis enim (salus sc. æterna) à multis ægrè obtineretur, si obscuritate, maximè circa necessaria, laboraret Scriptura. Dein si Deus (causa nim. efficiens) quoad necessaria à perspicuitate deficeret, id fieret, vel quia non posset perspicuè loqui, quod est contra omniscientiam; vel quia non vellet, quod est contra bonitatem, quam finem

finem prædictum hominibus per Scripturam conferre
 voluisse supponimus. Quod si igitur Deus potest & vult
 perspicuè loqui, non dubitandum quin actu loquatur.

§. 8.

QVINTA AFFECTIO EST POTESTAS ; vi cujus Scri-
 ptura voluntatem legentis ad obsequium præceptis suis
 commodandum movere & obligare potest. Hac pote-
 stas est eadem cum potestate Auctoris absoluta & supre-
 ma, quam habet creationis jure, quò sicut in omnes cre-
 aturas, ita in eas, quæ intellectu & voluntate pollent,
 possidet dominium, ut istarum intellectui voluntatem
 suam revelare, istarum quoque voluntatem ad obsequi-
 um exactissimum obligare queat, idque sub intermina-
 tione poenarum temporalium & æternarum,

§. 9.

Ex prima & quinta affectione resultat SEXTA, eaque
 admodum momentosa, atque hinc curatius pensulan-
 da, quæ uno nomine audit AUCTORITAS.

§. 10.

AUCTORITATIS vocabulum est commune ad unum,
 quod uni primariò, alteri v. secundariò competit. Id quod
 vario modo evenit :

I. Auctoritas spectatur vel *in se*, quatenus est dignitas
 fidei & obsequii aut alius venerationis ; vel *quoad
 nos*, quatenus est dignitas fidei & obsequii aut alius
 venerationis nobis nota : priori modo dicitur se-
 cundariò & cum addito nempe auctoritas in se ; po-
 steriori autem modo dicitur absolutè & primariò ; non
 enim ex usu loquendi habere auctoritatem absolutè
 dicitur, cujus dignitas fidei & obsequii ita non est co-
 gnita, ut animos aliorum ad fidem & obsequium al-
 liciat. Vtraque auctoritas quoad rem coincidit, nisi

quod posterior relationem ad nostram cognitionem simul sortiatur : utraque etiam auctoritas adesse debet Scripturæ Θεοπνεύσω : illa propter veritatem & potestatem, quam habet: hæc propter salutem nobis conferendam quam intendit. Dico vero

- α. Auctoritatem esse dignitatem ; ubi per dignitatem intelligimus rationem seu relationem perfectionis, in personā aut re, ad bonum spectatum quatenus personæ aut rei convenit : quæ convenientia est vel sine debito ; sic dignus dicitur beneficio, cui tamen beneficium non debetur, secus dicendum esset non tam beneficium quam meritum, aut aliud debiti genus : vel cum debito, uti dignus honore dicitur, cui debetur honos. Quod si nunc Scripturæ tribuimus auctoritativam dignitatem, intelligimus relationem perfectionis (veritatis & potestatis) Scripturæ ad bonum (fidem & obsequium) quatenus illi convenit ex debito.
- β. Auctoritatem esse dignitatem fidei & obsequii, ubi dignitas fidei potest dici autoritas dicti, orta ex veritate: dignitas obsequii potest dici autoritas mandati, orta ex potestate. Quando jam Scripturæ tribuimus dignitatem fidei & obsequii, intelligimus auctoritatē cum dicti tum mandati eamque summam, ex summis videlicet Scripturæ perfectionibus, veritate & potestate, resultantem.

- II. Auctoritas spectatur quatenus competit Deo vel homini : Deo competit primariò & omnimodè, homini secundariò & limitatè. Scripturæ Θεοπνεύσω tribuenda est certo modo autoritas competens Deo, quatenus nempe à Dei potestate & veritate pender.
- III. Auctoritas spectatur, quatenus competit personæ vel rei v. g. dicto & mandato. Hic pro diversitate per-

personæ & rei modo autoritas rei pendet à persona,
modò autoritas personæ pendet à re. Potest verò
rei contradistingvi persona Divina vel humana.

2. primò HUMANÆ PERSONÆ REI CONTRADISTINCTÆ AU-
CTORITATEM spectabimus, dein ad DIVINÆ PER-
SONÆ rei contradistinctæ AUCTORITATEM declaran-
dam accingemur vid. . inf. §. II. *Si igitur persona
est homo*; Auctoritas dicti, quoad nos spectata,
interdum dependet ab homine auctore (si nimirum
dicti veritas sit minus nota, quam dicentis ve-
racitas) interdum verò auctoritas hominis quoad
nos à veritate dicti pendet, (si nimirum dignus ha-
beat fide, quia sæpius verè dixit) ita ut veritas
priorum dictorum cognita fundamentum sit aucto-
ritatis hominis quoad nos, vi cuius movemur ad
fidem posterioribus dictis ipsius vel sine cognita eo-
rum veritate præstandam: dictum enim manifestat
perfectionem hominis ac dignitatem hic spectatam,
sicut sermonem animi indicem esse & scriptum scri-
ptori auctoritatem conciliare constat. Dixi, quod
auctoritas dicti *quoad nos* interdum dependeat ab
homine auctore, nam auctoritas dicti *in se* con-
siderata seu dignitas ejus, qua meretur fidem, de-
pendet ultimò non tam ab auctore quam veritate;
nam dictum *in se* est fide dignum ultimò ob con-
formitatem cum re, hæc autem conformitas, utut
efficienter ab auctore, fundamentaliter tamen à
natura rei, cui dictum est conforme, dependet. Di-
co *ultimò*; nam auctoris sapientia & bonitas et-
iam dat dignitatem, ut, si dicam: cur hoc di-
ctum meretur fidem seu cur est fide dignum? re-
cte respondeam: quia dependet ab auctore sa-

sapiente & bono : Verum hæc dignitas redit tandem ad veritatem ; si enim ulterius quæro, cur dictum, dependens ab auctore sapiente & bono, mereatur fidem recte respondeo : quia ille auctor sectatur veritatem ; non enim, quia auctor dicit, verum est dictum sed ideo dicit auctor verax, quia verum est : omne autem verum esse credendum, tam certum est, quam certum, omne honestum, esse agendum.

§. 12.

Contra id, quod diximus, auctorem fortiri interdum auctoritatem à dicto, dictum verò ultimò eam accipere à veritate, objiciat quispiam :

Autoritas in se resultat à perfectione auctoris, ut fundamentum auctoritatis & dicti seu mandati & auctoris sit unum, nempe auctoris perfectio, quæ auctori convenit intrinsicè, dicto autem & mandato ejus extrinsece, unde nec auctor potest fortiri auctoritatem à dicto, nec dictum potest ultimò à veritate fortiri auctoritatem, sed ab auctoris perfectione & sua ab hoc dependentia. Nam licet scripto si dicto conveniat quandoque perfectio intrinsicè, hæc tamen vel non movet ad assensum, ut elegantia styli: vel in se non est nota, ut veritas historica: vel si est nota, & movet ad assensum, quando nimirum ex terminis vel rationibus patescit dicti conformitas cum re ; non tamen hoc ipso auctoritas sed saltem evidentià conciliatur dicto.

Respondetur ;

a. De

a. De auctoritate dicti largimur, quod ea dependeat ab auctore, si veritas, dicti sit obscura, & auctoritas spectetur quoad nos; si sit perspicua, conciliare sibi potest dictum auctoritatem in se & quoad nos perfectione intrinseca, veritate scilicet perspicua, quia veritas dignum reddit dictum, cui assensus praestetur: dignitas verò assensus est auctoritas dicti in se, & veritas perspicua potest reddere dictum manifesto dignum, cui assensus praestetur; dignitas verò assensus manifesta est auctoritas quoad nos, Si dicas, veritatem illam perspicuam conciliare dicto evidentiam non auctoritatem, respondetur: posito uno non excluditur alterum: conciliat sane evidentiam, conciliat verò & auctoritatem (uti demonstratum) evidentiae non repugnantem. Sic scriptum praecleara eruditionis, cujus auctor est anonymus, magnam habere potest auctoritatem non ab auctore ut ignoto, sed à veritate praecleara, ita, ut si scripti anonymi veritas erudita jam ante sit cognita, dein huic scripto credam, vel sine veritatis novo examine, & sic ob ejus auctoritatem, quia jam praecclare & verè dicere supponitur.

b. Si veritas dicti non est nota, conciliat non quidem auctoritatem quoad nos, benè tamen in se, quia veritas est fundamentum dignitatis fidei, ut haecenus ostensum; sic etiam auctoritas auctoris in se spectata dependet non tam à dicto, quam à scientia & amore veri, idè enim dignus est, cui credamus, quia veritatem cognoscit & amat.

c. Hactenus de auctoritate dicti. Auctori-
tatem mandati quod attinet, largimur omni-
no quod ea semper tum in se tum quoad nos
immediatè dependeat à potestate auctoris, i-
deo enim mandato est obsequendum, quia
procedit à potestate habente i. e. ab eo, qui
dominii habet jus in voluntatem nostram :
Nec est quod objiciat quispiam : si manda-
tum sit objecti necessarii, id etiam auctori-
tatem sortiri ab ista objecti necessitate ; quia e-
nim mandatum proponat per se agendum &
omittendum, dignum esse obsequio nostro ;
sed facile reponi potest quod mandatum,
si sine potestate mandantis spectatur, sit pro-
positio significans agendum, & sic rationem
mandati amittat, aliàs quilibet docens ho-
nesta mandaret ; hinc propositio ista etiam
non digna est obsequio, si obsequium sumat-
ur *pro conformitate voluntatis nostræ, cum vo-
luntate mandantis per mandatum declarata,*
prout ante sumimus ; sed est digna con-
formitate voluntatis cum objecto, nam ne-
cessitas objecti, sine respectu ad potestatem, re-
spicit tantum voluntatem ejus, cui proponit-
tur, non ejus, qui proponit.

Hæc de auctoritate humanæ personæ, ubi
auctoritas secundo competit ei, quod eam
habet dependenter ab altero, & primario ei,
quod eam non habet dependenter ab altero.
Nunc :

§. 13.

β. DIVINÆ PERSONÆ AUCTORITAS contradi-
stin-

fincta Rei auctoritati, spectanda venit (uti in §. 10.
 num. 3. mentionem fecimus). *Si igitur Persona est*
DEVS, res verò est e. g. dictum & mandatum, Deo
 semper auctoritas in se & quoad nos competit prima-
 riò & independenter, ideò enim est dignus & ideo
 cognoscitur esse dignus fide, quia natura ejus ita se
 habere *per se, non aliunde*, cognoscitur, ut nec possit
 fallere nec falli: dicto verò ejus auctoritas *quoad*
nos competit secundariò, & ob dependentiam à Deo;
 ubi tamen norand. quod in rebus perspicuis etiam
 à veritate pendeat auctorit dicti. div. quoad nos, nam
 dicto Dei, quod est rerum obscurarum, credimus
 tantum ob dependentiam ab eo: dicto Dei verò,
 quod rerum perspicuarum, credimus simul ob
 veritatem ex natura rei cognitam. Auctoritas ve-
 rò sive dignitas fidei *in se* si competit dicto Dei (se-
 cus se habet mandatum) dependet quidem etiam à
 Deo sapiente & bono, ultimò tamen pendet à veri-
 tate. Huc referri possunt, quæ de auctoritate dicti
 in se, & (si rationem auctoritatis mandati Dei simul
 nosse velimus) quæ de auctoritate mandati homi-
 nis jam ante diximus: ubi discrimen inter perfe-
 ctionem auctoritatis humanæ tum dicti tum man-
 dati, ut fallibilem & limitatam, & perfectionem au-
 ctoritatis divinæ tum dicti tum mandati, ut infalli-
 bilem & illimitatam, per se patescit: homines enim
 in scribendo humani quid pati possunt, utut pro-
 fundè docti; Principes verò, utut potentissimi &
 ab omni humana potestate exempti, subsunt tamen
 divinæ potestati, ut rationi etiam pateat: illud
 Scripturæ Act. IV. 19.

Quod si jam applicationem hujus doctrinæ ad Scripturam
faciamus, apparet quod competat illi aucto-
ritas rei personæ Divinæ, non humana, contradistinctæ.
Ubi simul notandum, quod quando supra in §. 9. dixi-
mus, ex veritate & potestate Dei confici auctoritatē Scri-
pturæ, intellexerimus auctoritatem in se; ut enim au-
toritas Scripturæ quoad nos (i. e. dignitas manifesta)
competat, requiritur præter hoc, quod scriptum ali-
quod ab auctore veracè pendeat, simul nostra hujus
dependentiæ cognitio. Quod autem hæc cognitio &
hinc auctoritas quoad nos Scripturæ necessario com-
petat, patet ex fine Scripturæ Conf. §. 10. num. I. hu-
jus Cap. Quo pacto interim ista cognitio obtineri possit
§. 17. monebimus,

Si de FUNDAMENTO AUCTORITATIS Scripturæ agendum
sit, doctrina ejus ex § §. 10. II. 12. patet, ubi de depen-
dentiâ ejus agitur. Nam ea perfectio, à qua auctoritas
pendet, est fundamentum auctoritatis: ipsa autem de-
pendentiâ, ex qua etiam dignitas scripti suo modo resul-
tat, non est fundamentum, sed ratio formalis, qua digni-
tas Scripturæ communicatur, applicatur & in Scripturam
transfunditur. Patet verò simul ex dictis, quod funda-
mentum auctoritatis Scripturæ quoad nos proximum,
præter perfectionem, à qua pendet immediatè, simul re-
quirat noticiam nostram, ut fundamentum auctoritatis
quoad nos proximum sit perfectio cognita; ubi tamen
notitia non est causa, nec fundamentum nec pars funda-
menti ut talis; exhibemus enim alteri fidem & obse-
quium propter perfectionem, non propter noticiam, licet
non sine notitia, quæ tantum est conditio ex parte ho-
minum

minum, quorum animi ad fidem & obsequium moveri debent; quando igitur perfectio scripturæ cognita reddit fundamentum proximum auctoritatis; perfectio in se sola manet fundamentum; notitia verò est saltem approximatior hujus fundamenti, hoc solum præstans, ut auctoritas præter hoc, quod est dignitas, etiam sit manifesta. Quod si tamen pars rei constitutiva dicitur, quod ingreditur definitionem rei adæquate consideratæ, non diffidendum est, quod notitia hoc modo possit dici auctoritatis quoad nos pars constitutiva; non enim possumus auctoritatem quoad nos definire, nisi adsit vox, notitiam arguens v. g. vox *manifesta* seu *cognita*.

§. 16.

EFFECTUS Scripturæ Auctoritatis, quoad nos spectatæ est *Assensus & Obsequium*: Obsequium quidem idque irrefragabile, quatenus auctoritas nititur potestate summa; assensus vero isque indubitatus, quatenus auctoritas nititur veracitate & veritate infallibili. Auctoritas autem in se & extra notitiam nostram spectata ejusmodi effectum non habet; quia, sicut ignoti nulla cupido, ita hic nullus assensus, nullum obsequium. Cæterum, quæ ordinem doctrinæ, auctoritas dicti assensum gignens prior est auctoritate mandati obsequium pariente & cognitâ illâ hæc facile etiam patescit, undè illam adhuc nonnihil collustrabimus.

§. 17.

Consideramus autem eam vel quatenus causatur assensum dictis divinis in se præstandum sine respectu ad alia dicta, non divina, rem salutis tamen tractantia: vel quatenus causatur assensum dictis divinis præ aliis rem salu-

salutis tractantibus, non tamen divinis, dictis præstandum, Priori modo consideratam auctoritatem absolute dicas *fidei causativam*; posteriori verò *Canonicam* seu *Normativam*. De posteriori vide infr. §. 30. de priori §. proxim. 18. & seqq.

§. 18.

a. *Priori modo* spectata Auctoritas ut fidem causetur in legente, duabus opus habet propositionibus præmissis, quas legens cognoscat oportet. Prior est:

Quicquid Deus dicit, illud omnino verum

& firmissimo assensu dignum est:

Posterior est:

Verba hujus Scriptura Deus dicit:

Hinc Conclusio formalem assensum & fidem indubitatam gignens:

E. Verba hujus Scriptura omnino vera & firmissimo assensu digna sunt.

Major patet ex terminis: Deus enim, ut Ens perfectissimum, infinita polleat oportet scientia & bonitate: E. & veracitate immutabili.

Minorem cognoscendi duo suppetunt modi: alter est cognoscendi eam *probabiliter*, alter *infallibiliter*: Cognitio hæc posterior, infallibilis nimirum, sicut ab intrinseca Dei testificatione pendere mox audietur, ita non abs re *fides divina* appellabitur.

§. 19.

Hic nunc se offert initio proposita

QVÆSTIO ILLVSTRIS:

Quo pacto quis NB. judice ratione,
partim probabiliter, partim infallibiliter cer-
tus esse possit, quod hac vel illa Scriptura,
ad salutem peccatorum hominum à Deo
inspirata, revera à Deo sit inspirata?

Hæc quæstio cum sit bimembris, prius dicemus, unde
pateat cognitio *probabilis* Scripturæ Θεωμωσ58; dein
unde *infallibilis*?

§. 20.

a. Qua cognitionem probabilem varia argumenta se
offerunt, quæ Scholastici dicunt *motiva credibili-
tatis*: atque hæc sunt signa seu *Criteria* Scripturæ
nostræ, quorum in præmio mentionem fecimus:

PRIMUM SIGNUM est: si scriptura aliqua gau-
deat stylo majestatico, solo Deo digno, *simplicis* sci-
licet, cum Deus non opus habeat ad captandos ani-
mos lenociniis verborum, & *gravi*, cum Deus per
nudas assertiones sine demonstratione, item per sim-
plices præceptiones & prohibitiones, sine argumen-
to suaforio & disuaforio, vi suæ veracitatis & pote-
statis, animos hominum omnium obligare possit,
cujus styli majestas solo Deo digna est.

SECUNDUM: si habeat formam docendi, Deo non
indignam atque hinc non falsa seu à ratione contra-
ria doceat; eandem licet in multis transcendat;
imbecillitati nostrarum mentium, absque tamen
veritatis præjudicio, sese accommodet; sit immu-
nis ab omni malitia; atque hinc sequaces habeat
bonos, adversarios vero vitiosos.

TERTIUM : si suppleat defectum rationis circa Theologiam naturalem per omnes partes, maxime, qua tertiam partem, si præstet medium, quod infinitam D. Majestatem læsam plene expiare possit. conf. §. 5. & 6.

QUARTVM : si mirâ gaudeat efficacîa, qua, ut alia qualibet Dei opera, auctoris sui divinitatem mirabiliter & abunde testetur.

QUINTVM : si sit antiqua imo antiquissima ob antiquissimam ejus indigentiam, aut si etiam nova quædam, novitatis suæ rationem habeat haud improbabilem aut occultam.

SEXTVM : si habeat promulgationem, quæ auctorem Deum, omnibus palam testetur : si habeat propagationem & conservationem doctrinæ, Deo dignam, & auctoritate illius, non emendicato rerum aliarum auxilio, nixam, e. g. si conservatio alicujus ἀρχαίων miraculosa, seu ejusdem, in plures adeo nationes & linguas populosque vel homines certe, subitanea propagatio præsto sit, vel alio modo ejus universalis depravatio & interitus sit prohibitus.

SEPTIMUM : si habet vaticinia de rebus contingentibus ipsissimo eventu probata.

OCTAVUM : si superstitionum aliarum refutatio hinc fieri possit.

NONUM : si adsint exempla vindictæ divinæ manifesta atque admiranda adversus persecutores & violatores hujus doctrinæ &c.

Quæ & similia signa, de divina alicujus scripturæ origine uno ore clamantia & à scriptoribus *veritatis religionis Christianæ* hinc inde ubertim collecta,

cta, si in aliquam scripturam junctim conspirare videat quispiam, procul dubio concipiet cognitionem de origine illius, utut non apodicticam, summe tamen probabilem & omni aliâ fide humanâ seu opinionione superiorem, qua simul judicium prudens excitabitur de non aspernanda sed legenda & meditanda ista Scriptura; quod si factum sit, TESTIFICATIO INTERNA, de qua, utpote infallibilem fidem progignente, nunc dicendum est, non diu deerit. Hæc de fide probabili. Iam si minorem argumenti in §. 18. alati spectamus, non sufficit eius probabilis cognitio: de re enim tanti momenti, salutis nimirum æternæ, ut habeamus

§. 21.

b. *Cognitionem infallibilem* elaboramus oportet. Hinc quæstio nostra illustris simul quarit de firmissima certitudine circa *Deorum* Scripturæ. Huic respondendum puto, quod vix aliam prognerandæ ejusmodi notitiæ viam ratio nostra perquirere possit, quam quæ EX INTRINSECA DEI TESTIFICATIO-NE resultat. Quicquid enim fingas e. g. miracula circa lectionem scripturæ exorta, externum alloquium ipsius Dei &c. semper ad efficaciam Dei intra hominem simul operantis ultimò confugiendum erit; siquidem omni dubitatione major certitudo adesse debeat. Miracula sanè, si certò cognoscenda sint esse talia, nec fortè alicujus creatura invisibilis glaucomata, opus habent conjuncta operatione Dei interna. Idem judicium esto de alloquio Dei externo: nam ne fortè demonem aliquem sed ipsum Deum esse alloquii auctorem statuam,

tuam, opus est interna Dei convictione, qui me de dependentia hujus sermonis à Deo reddere valeat perſuaſiſſimum pariter & certifiſſimum.

§. 22

Hæc verò INTRINSECA TESTIFICATIO præcipuè cognoscitur poſſe fieri duobus modis :

a. Si directè & expreſſè Deus dicat quod præſens ſermo à ſe pendeat, ſique cum hoc dicto externo de præſentis ſermonis Θεοπνευſτια teſtante efficaciam, auditorem vel lectorem convincentem, ſupernaturaliter conjungat, cujus rei potentiam productricem ipſi tanquam architecto animæ intelligentis omnipotenti nemo ſanus abjudicaverit.

b. Si directè & expreſſis verbis non teſtetur Deus de divina verbi ſui origine, verbo tamen ſuo efficaciam convictricem ita conjungat, ut per verbum & ejus intrinſecum motum non ſolum verbi veritas, ſed etiam dependentia à Deo cognoscatur, quod rurfus duobus modis fieri poſſe videtur :

(1.) Si Deus, quando verbum ipſius audio vel lego, cognoscere me prius faciat, quod ſit Dei verbum, ac dein per hanc cognitionem intellectum meum ad aſſenſum rebus in verbo repræſentatis præſtandum determinet, ut ita cognitio dependentiæ verbi à Deo ſit ratio motiva aſſenſus, verbo ipſi præſtandi. Si enim vir, qui pollet auctoritate, ad me loquens per actum dicendi primò ſui, tanquam

quam dicentis, notitiam intellectui meo potest insinuare, licet non expressè dicat, quod mihi colloquatur; si porro potest per eundem actum res significatas repræsentare, ita, ut cognitâ sermonis hujus à fide digno viro dependentia rebus istis repræsentatis assensum præstem; quidni Deo talismodi potentiam tribuam, ut, quod vir fide dignus præstat per motum sensus externi, v. g. auditus, quo cognoscimus, quod ille loquatur, hoc ipsum Deus præstare possit per motum internum?

(2.) Si Deus, quando verbum ipsius audio vel lego prius me supernaturaliter convincit de veritate rerum, in verbo exhibitarum, ac dein, per cognitam hanc convictionem supernaturalem, cognoscere me faciat verbi, per quod convincit, divinam originem; ut adeò assensus rebus supernaturaliter præstitus sit causa cognitionis dependentiæ verbi à Deo.

§. 23.

Quando jam de auctoritate scripturæ ut fidei causativa agimus, tum prior testificationis modus, quo expressè Deus dicit se dicere hoc, tum quoad posteriorem (quo sine expressis verbis cognitionem dependentiæ verbi operari potest,) alter ille, ubi cognitio dependentiæ verbi à Deo est ratio motiva assensus verbo ipsi præstandi, huc quadrat; quia uterque testificandi
modus

modus facit, ut auctoritas scripturæ sit fidei causativa : alter verò modus n. 2. §. 22. ostensus, huc non pertinet, quia non est assensus rebus Scripturæ præstiti causa, sed effectus, uti ex dictis patet.

§. 24.

Atque nunc dilucescit, quam ficulnea sint commenta *Scholasticorum & Sophistarum in Papatu*, qui statuunt, fieri non posse, ut Scriptura moveat intellectum in assensum supernaturalem suæ à Deo dependentiæ per se immediatè, nisi prius ejus dependentiæ à Deo, per discursum ex suprâ allatis signis credibilitatis maximè ex testificatione Ecclesiæ deductum, ab intellectu cognita, (ut Scotus III. Sent. dist. 23. qu. unica §. *de primo certum est* &c. Biel. II. Sent. dist. 23. qu. 2. a. 1. juxta cum cæteris *Nominalibus* it. Thomistæ communiter) vel voluntas per eundem discursum ad volendum credere & ad imperandum intellectui assensum commota sit, ut Gregorius de Valentia Tom. III. Disput. 1. q. 1. punct. 1. iuxta cum modernis Scholasticis sentit. Vid. Mus. Introd. p. 158. & seqq.

Efficaciam sane Dei verbo superadditam legentem, vel audientem ultimo posse convincere satis ostendimus, unde incongruum erit pro vi convictrice ad signa credibilitatis ultimo confugere, quasi ea sine his effectum suum consequi non valeat.

§.

De Scoti progressu in infinitum, quem loco citato circa hanc materiam metuit, nonnihil adhuc addiciendum puto. Docet nimirum Scholasticus hic, si daretur fides infusa i. e. quæ fidei ex motivis credibilitatis acquisita contradistinguitur & fides divina dici potest

est, alterutrum admittendum fore, quod fides illius infusa intellectum vel propter testificationem Ecclesiae, fide acquisita creditam, vel propter ipsam Dei revelantis veracitatem, fide infusa creditam, in credendorum assensum inclinaret. Si illud; dependere ait assensum fidei infusae ab assensu acquisitae, quod absurdum: sin hoc; admittendum putat progressum in infinitum. Si enim dicas, te rem aliquam in Scriptura revelatam credere fide infusa, quia Deus revelavit rem istam, redit quaestio, inquit: cur credas fide infusa Deum id revelasse? quod si dicas, te credere Deum id revelasse quia Deus revelavit se id revelasse, rursus queri poterat: cur credas, Deum revelasse se id revelasse? & sic progressum in infinitum datum iri. E. ad fidem acquisitam per motiva scilicet credibilitatis & praecipue testimonium Ecclesiae ultimo confugiendum putat, relicta fide infusa. Verum non opus erat, progressum illum metueret. Quamvis enim querenti, cur credam hoc vel illud in Scriptura revelatum, respondeam, ME CREDERE ID PROPTER DIVINAM REVELATIONEM; si tamen porro queritur, cur credam, Deum id revelasse seu dicere quae haec Scriptura dicit? respondeo, me credere hoc propter ipsam Scripturam, sua divina virtute per se immediate intellectum illuminando voluntatemque movendo & in consensum trahendo, citra ullius alterius rationis assentiendi concursum, hoc in me testificantem.

§. 26.

Non ignoro, circa hunc processum multos sibi fingere crucem, maxime si vident eos, qui scriptum spurium pro Θεοτιθέω amplectuntur, eodem processu, ad ostendendam suam certitudinem, utut apparentem, uti posse. Si enim e. g. ex Turca quero, cur credat, quod in

D

Alco-

Alcorano legit, esse verum? respondere potest, quia Deus revelavit; si porrò quæram, cur credat, Deum id revelasse? respondere licet, propter internum, quod sentiat, Dei per Alcoranum testimonium id fieri; cum tamen non testimonium Dei, sed vanam, ex instinctu Satanae aut præjudicio erroneo, persuasionem habeat. Hic igitur disquirunt: *Quo pacto certitudo mea divina à Turca vana persuasionem discerni possit, maxime cum Turca præjudicio valido occupatus suam persuasionem eadem constantia, ac ego meam certitudinem, ad mortem usque tueri possit?*

§. 26.

Ad hanc quætionem antequam respondeatur, sciendum, quod, licet Turca eodem processu ad stabilendam persuasionem suam vanam abuti possit, ipse tamen hoc abusu suo verum hujus progressus usum non tollat. Si enim inter omnes, Dei omnipotentiam venerantes, constat quod Deus possit, per internam testificationem, de divina alicujus scripti origine certissimum reddere hominem; quæro, si istud actu præstet Deus, annon tunc homo per sensum istius testificationis ea de re sit certissimus? quod nemo sanus negaverit. Quod si jam alius de scripti humani cujusdam & Θεωρησις illi contrarii divina origine falso persuasus itidem ad sensum internum testificationis divinæ, vi suæ persuasionis, utut vanæ constantis tamen, provocet, quod fieri posse experientia testatur; annon ideò vera certitudo testificationis divinæ de scripto verè Θεωρησις in priore homine tollitur? Neutiquam. Licet enim in utroque sit æque constans circa Θεωρησις persuasio (unde fit, ut uterque eodem processu iisdemq; verbis, ad stabilendam suam certitudinem seu veram seu

ap-
D

apparentem, uti vel abuti possit) tamen non est æque certa: certitudo enim & persuasio differunt; illa pertinet, saltem ad veritatem, cum duo contradictoria non possint simul esse vera. E. nec certa; hæc verò de utraque contradictionis parte & vera & falsa haberi potest.

§. 28.

Jam ad ipsam quæstionem in §. 25. propositam, in qua duo membra involvuntur: *Prius*: undè cognoscam certitudinem meam divinam de Θεοῦ ὁσιότητι alicujus Scripturæ divinæ? *Posterius*: undè cognoscam Turcæ vanam persuasionem de Θεοῦ ὁσιότητι scripti alicujus spurii, verè Θεοῦ ὁσιότητι contrarii, Alcorani scilicet? Posterioris membri cognitio fluit ex cognitione prioris; quia enim non nisi una est veritas, facile apparet, meam certitudine incolumi, Turcæ persuasionem fore irritam. Quod igitur prius membrum ejusque quæstionem attinet, sciendum, quod nullum signum divinæ certitudinis ab ipsa distinctum peti debeat, cum ejus præsentia per se ipsam sentiatur; sicut nullo signo alio cognoscere opus habeo, quod cogitem, quandoquidem ipsius cogitationis præsentissimus sensus me de ejus præsentia satis convincere potest. Dicis: hunc etiam certitudinis sensum, Turcæ urgere potest, qui tamen fallitur; undè igitur certus sum, quod nec eadem falsitas mihi usu veniat? respondeo: aut hæc objiciens habet plenam certitudinem divinam, aut non habet; si habet, non opus est, eam aliunde petere, cum certitudo hæc omnem aliam superet omnemque erroris aut falsitatis formidinem excludat: si non habet dubitans nimirum, non opus habet, quærere, undè cognoscat, quod sua certitudo non sit va-

D 2

na

na persuasio, nullam enim habet certitudinem aut persuasionem, quandoquidem adhuc dubitat. Hoc igitur dubium, quod illum adhuc premit, ut eximatur & ad certitudinem divinam plenam ipse præparetur, accedat oportet ad signa credibilitatis, quæ si Turcam aut quemvis alium de heterodoxa Scriptura sua demonstrare nequaquam posse videat, inducetur ad Scripturam nostram intimius meditandam, ubi certitudo efficacæ divinæ, quam cum Scriptura conjunctam supponimus, eum non destituet.

§. 29.

Contra *Fanaticos* quoque doctrina hæc non inutiliter adhiberi potest. Hi enim si audiunt motiva credibilitatis, fidem saltem, juxta confessionem nostram, gignere probabilem, infallibilem verò ex testificatione Dei interna peti debere, suspectum reddere laborant religionis nostræ assensum, cum videant heterodoxæ Scripturæ assertores religiones suas eodem modo tueri posse; posse nimirum probabilia quoque jactitare argumenta, e. g. multitudinem hominum, sententiis suis adstipulantium, quale quid Turcæ ostentant: posse quoque ad internam testificationem Dei provocare, suamque certitudinem eodem processu ac nos stabilire, hinc nullo fundamine niti religionem nostram concludunt. Quibus reponi potest, quod suæ ipsorum rationis ductum secuturi aliam infallibilis certitudinis de *Deo* alicujus scripti concipiendæ ægrè inventuri sint viam, quam hæctenus demonstratam: utur igitur heterodoxi eadem abuti possint ad falsam religionem confirmandam, quò pacto tamen veritati hinc nihil decedat ex hæctenus dictis plus satis vident. Quod attinet probabilia argumenta:

ta ::

ta: esto quædam cum nostris quodammodo commu-
nia adversarios urgere posse, omnia tamen uno ore de
veritate nostræ religionis testantia ad nullam spuriam
Scripturam in quacunque gente obviam simul & iunctim
quadrare, uti in nostram quadrant, inductione omnium
Scripturarum spuriarum patescit.

§. 30.

Cæterum duo circa præsens momentum adhuc for-
tè quærenda expediemus: *primò: Quo pacto scri-
ptura, per vim superadditam, assensum in anima intelligen-
te forte operari possit? secundò: Num efficacia ista con-
victrix se habeat ex parte assensus efficienter an objectivè?*
Responsio ad utramque quæstionem exactissima peti pot-
est ex Mus. Introd. p. 480. seqq. & 491. seqq. Paucis
dicendum ad priorem quæstionem, quod Scriptura per
efficaciam Dei verbo superadditâ movere possit intelle-
ctum in assensum supernaturalem suâ à Deo dependen-
tiâ per modum motivi inevidentis, voluntate in con-
sensum tracta & ad imperandum intellectui assensum su-
pernaturaliter mota & inducta. Quod ipsum ex indole
rei substrata deductum & uberius explicatum à Mu-
sæo videri potest loc. cit. Ad posteriorem quæstionem
dicimus, quod virtus ista se habere possit efficienter &
objectivè: *efficienter* quidem, quatenus cum rerum
speciebus per verba impressis coniuncta intellectum in
ratione principii actuum suorum completi constituit:
objectivè verò (1.) quatenus intellectum actu determinat
& cum harum non aliarum rerum speciebus impressis
eum ad assensum harum non aliarum rerum supernatu-
ralem movet; sicut alias species impressæ non solum
efficienter sed etiam objectivè se habent, quatenus in-
tellect-

tellectum determinant ad producendam cognitionem cuius terminus productus sit huius non alterius rei imago. (2.) quatenus id ipsum confert, quod aliàs obiectum vi suæ rationis obiectivæ conferre debebat, seu quatenus complet Scripturam, ut sit obiectum formale fidei infallibilis, quod sine efficacia ista superaddita non poterat præstari, quod notandum itidem contra Pontificios, qui vim illam divinam ad rationem obiectivam pertinere posse negant, ut simul negare possint, eam pertinere ad rationem obiectivam formalem, quo testimonium Ecclesiæ, tanquam ultimum refugium, eo commodius huc trahere liceat, sicut fraudes eorum circa hanc doctrinam probè detexit B. Mus. l. cit. p. 462. 463. Prout hætenus auctoritatem Scripturæ priori modo & absolutè spectavimus, quatenus fidem in se causatur, ita (ut supra §. 17 monuimus) in præsentiarum quoque spectandam ipsam sumemus

§. 3. *Posteriori modo*, comparatè scilicet, quatenus præcæteris dictis non *deorsum*, rem salutis tamen tractantibus fidem causari potest, adeò ut, si dicta illa huic Scripturæ non consentiant, rejicienda sint, unde auctoritas Scripturæ resultat canonica seu normativa. Diximus autem hanc auctoritatem, canonicam seu normativam, quia juxta hujus Scripturæ veritatem, tanquam normam aut regulam, reliquorum salutem concernentium scriptorum veritas dicto modo normanda est. Hæc auctoritas quoad rem spectata ab auctoritate fidei causativa hætenus considerata non differt: eadem enim dignitas, quæ movet ad assensum absolutè spectatum, movet etiam ad assensum comparatè & respectu aliarum Scriptura-

pturarum, juxta hanc Scripturam normandarum, consideratum. Quæ igitur de auctoritate fidei causativa hæcenus diximus, ea facile ad normativam applicari possunt, quod scilicet oriatur à dependentia à Deo & fide tum probabili tum infallibili cognosci possit &c. Hoc superest discriminis, quod auctoritas prior non solum in textu Θεοτιδῶσφ sed in versionibus etiam vim suam exercere possit: posterior verò tantum in textu Θεοτιδῶσφ spectetur. Illa enim se exercit per sensum, qui in textu Θεοτιδῶσφ & versionibus idem esse potest: hæc verò suum officium vix præstat, nisi per verba Θεοτιδῶσφ & sensum Θεοτιδῶσφ simul. Ut enim scriptum aliquod sit norma aliorum & quidem certa, requiritur certitudo ejus etiam ex parte verborum, quo omne periculum erroris exulet: hæc autem certitudo, cum, quæ Scripturam nostram, infallibilis requiratur, non dabitur nisi in textu Θεοτιδῶσφ, quandoquidem versiones humanæ facile humanum quid pati queant.

§. 32.

Disquirendum igitur, unde hunc hujus idiomatis textum cognoscam esse Θεοτιδῶσφ? ubi facile apparet, quod si tota Scriptura quoad materiale & formale Θεοτιδῶσφ supponatur, textus primigenius habendus sit pro Θεοτιδῶσφ. Quando verò, quis ille sit quisve eum primitus consignaverit, inquiritur, habemus questionem facti, de quo factò, tanquam re sensibili, experientia testari potest, quæ si propria non adsit, credendum est experientiæ eorum, qui propriam nobiscum communicant scripta vel authentica vel διόγγραφα exhibentes, ubi certitudo moralis sufficit: sufficit, inquam, moraliter certum esse, quod hic vel ille textus Scriptu-

ra Θεοπιτεύς sit primigenius. Quando jam accedit divina ac infallibilis certitudo de hoc, quod textus primigenius sit Θεόπνδς (quæ certitudo oriri potest, si Deus de Θεοπνδς totius Scripturæ per ipsam istam Scripturam cum intrinseca efficacia conjunctam testetur) oritur conclusio fidei divinæ, quod hic vel ille textus sit Θεόπνδς. Argumentum erit tale:

O. textus hujus codicis primigenius est

Θεόπνδς.

Atque hic vel ille textus hujus Scripturæ est primigenius. E.

Major est certitudinis divinæ, posito, quod eam dictò modò Scriptura Θεόπνδς revelaverit.

Minor est certitudinis moraliter evidentis.

Conclusio interim manet fidei divinæ:

nam ex una præmissa revelata & altera naturaliter evidente, sequitur conclusio revelata & fide divina credenda, uti inferius patebit Sect. 2. §. 10.

§. 33.

Ex hætenus dictis patet SEPTIMA AFFECTIO SCRIPTURÆ, nempe EFFICACIA. Si enim scriptura ad finem suum consequendum auctoritatem suam statuminare supponatur, opus est, ut homo ejus res certò & infallibiliter cognoscat, quod sine efficacia fieri non posse dictum est hætenus. Interim tamen efficacia cum auctoritate non coincidit, ut cum ea in progignenda fide divina jungatur. Auctoritas enim (1) est dignitas Scripturæ ex cognitiõ ejus dependentiã à Deo resultans; efficacia verò est vis quadam Dei activa, intellectum & voluntatem commovens. (2.) Auctoritas non nisi cognita & objectivè; efficacia verò etiam non cognita & efficienter ad actus suos se habet.

§. 34. Af.

AFFECTIONEM VLTIMAM SCRIPTURÆ, NECESSITATEM scilicet, nunc spectamus; quæ probari potest ex causa ejus finali, salute nim. hominum aeterna, quæ sicut totius humani generis scopus ultimus est, ita cum ad hunc non nisi ductu divinæ revelationis pertingere nos posse, in priori dissertatione, sub initium hujus opellæ, citata ostensum sit, sponte sua summa revelationis necessitas consequitur. Uberiorem de hac necessitate, tum ex nostra indigentia tum ex Dei benignitate prolixè deducta, doctrinam exhibet CL. *Placcius in Fructu Philosopb. Mor.*

SECTIO II.

De

Scripturæ S. Tractatione.

§. I.

Triplicem cum primis modum, quo Scripturam nostram tractari posse patescit, spectabimus: primus concernit EXPLICATIONEM: alter PROBATIONEM: tertius APPLICATIONEM.

I. EXPLICATIO fieri potest *partim* juxta regulas Hermenevticæ generalis, quæ omnes cujuscunque lingvæ textus explicare docet, cujus disciplinæ in formam scientiæ effectivæ redacta ideam *Tabulis nostris Hermenevticis* exhibuimus: *partim* juxta regulas Hermenevticæ specialis i. e. ad lingvam illam, qua Deus inspiravit Scripturam & modum interpretandi, fortè in ista ipsa Scriptura præscriptum, accommodata.

E

§. 2. Im-

§. 2.

Imprimis circa Myſteriorum, ſi quæ occurrant, explanationem obſervandum, tamdiu propriæ verborum ſignificationi eſſe inharendum, quamdiu non contextus manifeſtus, aut materia ſubſtrata, aut loca parallela clariora, aut ſcopus, aut expreſſa ac ſole clarior contra-dictio, aut ſimiles circumſtantia ſignificationi propriæ apertiffime repugnant; niſi enim hanc regulam, ratione naturali intelligendi fundatam, ſequi velimus, periculum eſt, ne incauti obvium fortè myſterium prætereamus; 1 myſteriorum enim ſignificatio eſt remotior ab ingenio noſtro & conditione aliarum rerum, quibus aſſuevimus; imò nulla aliàs indigentia noſtræ dabitur certitudo: naturalis certè ratio intelligendi iubet ad eum attendere ſenſum, quem ſecundum communem verborum uſum & ſignificationem omnes concipiunt aut concipient.

§. 3.

2. PROBATIO eſt actus, quo aliquid ex alio velut con- cluſio ex præmiſſis deducitur. Spectatur verò probatio heic ideò, quia ſicut aliàs ex ſcriptis auctoritatem habentibus varias propoſitiones in textu formaliter non exiſtentes per modum concluſionum probare poſſumus, ita, ſi quæ in Scriptura ad ſalutem pertinentia, nec tamen *κτὶ τοῦ ἠν- τὸν*, verùm *κτὶ Μωϋſαν* ſcripta occurrant, probationis beneficio hic exſtruantur oportet. Huc refer quæ ſu- pra de auctoritate normativa diximus.

§. 4.

Eſt verò Probatio vel veritatis vel falſitatis. *Pro- batio falſitatis* eſt refutatio, qua præcipuè opus eſt, ſi qui eandem Scripturam amplectentes, contrarias tamen, attinentes ſalutem, ſententias ex ea eliciant ac foveant:
Ubi

Ubi non opus est iudice personali auctoritativo (quod contra Pontificios observandum) si quidem ipsa Scriptura litem dirimere possit, observatis tamen sequentibus regulis :

- a. *Controvertentes pias ac eruditas mentes sine praedictis ac studio partium afferant. Pietas requiritur, ut veritatem exquirere velint : Eruditio, ut possint : absentia praedicti, ut velint & possint simul.*
- β. *Statum questionis exactè forment & rem propriis phrasibus sine ambiguitate exprimant, sepositis iis, quorum lis est in voce, consensus in re ; ut copia controversiarum imminuatur.*
- γ. *Sententias contrarias cum Scripturis conferant, ut vel ex claris & expressis verbis, vel per bonam consequentiam, ex claris & expressis verbis juxta analyticam deductam, pateat, hanc sententiam, salutem attinentem, esse Scriptura conformem, illam difformem. Sic principium Theologiae vigore suo integerato gaudet. Ceterum quo pacto principia rationis hic simul adhiberi debeant, mox dicemus.*

§. 5.

Quod attinet probationem veritatis, circa eam observamus : si conclusiones probatae in ordinem & methodum disciplinarem redigantur, habitus earum potest dici THEOLOGIA REVELATA, cuius principium est Scriptura. Theologia appellari potest iste habitus, quia vi ejus homines divinas verè promtèq; & methodice cognoscit, docet ac defendit : *Revelata* verò audit, quia conclusiones ejus omnes sunt revelatae, sive fluant ex praemissis, quae in Scriptura omnes existunt, sive ex praemissis quarum altera ex Scriptura, altera ex natura deprompta est. Vid. §. 10. hujus Sect.

Dixi in §. præcedente in *methodum disciplinarem* conclusiones illas posse redigi : Quæritur igitur, quæ præcipuè methodus, quæve species habitus mentis huc commodè trahi possit ? Ubi responderetur, quando scientia est habitus, conclusiones firmissimas ex principiis firmissimis deductas continens, rectè dici posse Theologiam repletam *Scientiam*: quia præmissæ ejus omnes sunt certissimæ, utpote à Deo vel lumine naturæ aliqua ex parte pendentes, ut ante dictum: Quando verò ad scientiam cum Aristotele requiras principia evidentia, Theologia hæc non tam erit scientia, quam habitus scientiæ *ἀνδρῶν* seu scientia, si non strictè, tamen laxè dicta ; præmissas enim ejus, ob defectum rationis revelatas, rationi fore omnes evidentes non est consentaneum. Vid. B. Baj. Comp. Th. Pos. in Prol. cap. 1. §. 15. lit. b. p. m. 27. seqq.

§. 7.

Methodus igitur hujus Theologiæ erit *scientifica*, & si quidem principium ejus proponit credenda & agenda, conclusiones erunt vel formaliter vel virtualiter practicae : unde tractabitur per modum scientiarum practicarum, uti quicquid hujus rei est, ex Mus. Introd. & Baj. cit. Prolegom. addisci potest.

§. 8.

Dixi in §. 5. principium hujus Theologiæ esse Scripturam & paulò post subjeci, conclusiones ejus inter dum præmissam ex lumine naturæ petitam requirere, quæritur igitur : *annon lumen naturæ etiam possit dici principium Theologiæ Revelatæ.* Ad hanc quæstionem excutiendam, sciendum quod lumen naturæ tum principia
ratio-

rationis *formalia* i. e. modum nectendi consequentias seu rationem syllogismorum, tum *materialia* i. e. præmissas quasdam seu majorem seu minorem subministrare possit huic Theologiæ Rev. ut tamen sola Scriptura principium Theologiæ Revelatæ absolutè loquendo dicenda sit. Nam licet præmissa, ex lumine naturæ nota, etiam suo modo conclusionis Theologiæ Revelatæ principium appellari possit (quatenus omnis propositio, ex qua tanquam ex principio materiali conclusio pender, dicitur ejus principium) tamen absolutè loquendo principium ejus non dicitur. Quando enim in aliqua disciplina principium disciplinæ proprium cum principio communi ad conficiendam conclusionem, concurrit, tunc proprium dicitur absolutè principium conclusionis istius : *nam ut conclusio sit hujus disciplinæ e. g. Theologiæ revelatæ, non habet à communi sed a proprio principio.*

§. 9.

Hoc interim observandum, quod rationi materialia sua principia pro lubitu obrudere Theologiæ Rev. non liceat, sed sequentes cautelas sectetur opus sit:

α. Si principia rationis materialia sint particularia, aut singularia sub principio universalis Theologiæ subsumi debent.

β. Ea universalia principia rationis materialia, loco Majoris propositionis, adhiberi oportet, quæ absoluta necessitatis sunt, ita ut ipsorum contrarium contradictionem sole clariorem importet. Cujusmodi sunt, quorum prædicatum ita ad subiectum pertinet, ut citra naturæ subiecti destructionem non possit pro

Inbitu adesse vel abesse. Si enim Principia ratio-
nis assumantur, quæ non sunt absolutæ neces-
sitas, sed saltem naturaliter aliter se habere neque-
unt, per Dei tamen potentiam mutari possunt, v.g.
nulla virgo parit : ignis applicatus urit : con-
tingere potest, ut conclusio revelationi rerum, ab
infinita Dei potentia dependentium, adversa infe-
ratur : id quod contra Socinianos aliosque rationi
nimis indulgentes observandum.

§. 10.

Circa propositiones, in Theologia hæctenus me-
morata obvias, adhuc notandum, quod quædam possint
esse tantum ex revelatione notæ, quas dixeris *merè Theo-
logicas* ; quædam verò simul ex lumine naturæ possint
innotescere, quas *Theologicas mixtas* appellitaveris : un-
de porro monemus, ut iam supra monuimus, quod quæ-
dam conclusiones ex merè Theologicis præmissis, quæ-
dam verò ex præmissis, una merè Theologica, altera ve-
rò ex ratione petita, emergere possint, ubi utraque ni-
hilominus conclusio revelata & (*ni fortè ex aliis præmis-
sis purè naturalibus simul patescit conclusio*) merè Theo-
logica est dicenda, quandoquidem ex lumine naturæ
nullatenus constat. Vid. *Mus.* in tractatu de *usu
princip. rationis in Theol.* lib. 2. cap. 13. seqq. Dico
notanter, *ni conclusio fortè ex aliis præmissis pu-
rè naturalibus patescit* ; sicut enim unius rei variæ pos-
sunt esse rationes, ita unius conclusionis variæ possunt
esse præmissa ; potest igitur evenire, ut ex præmissis
merè revelatis conclusio revelata quidem, non tamen
merè Theologica, sed mixta oriatur, si scilicet ea etiam
ex præmissis ratione cognoscibilibus patescat e. g. O.

in Christum finaliter credens est mortalis. Q. homo credit finaliter in Christum. E. Q. homo est mortalis. Hæ præmissæ sunt revelatæ: *Major* quidem quia fides non Angelo sed soli homini peccatori Ebr. I. 16. & sic mortali Rom. V. 12. tradita asseritur. *Minor* patet exemplo Pauli Rom. VIII. 38. Quandoquidem verò præmissæ hæ agunt de fide in Christum, non possunt non esse merè Theologica. *Conclusio* verò est mixta, quia ex præmissis purè naturalibus etiam patescit hoc modo: *Quic.* moritur, est mortalis. Q. Homo moritur. E. &c. *Major* patet ex axiome Metaphysico: ab Esse ad posse v. c. *Minor* patet ex sensu & experientia. Spectavimus huc usque Probationem *in genere*: potest verò etiam ita spectari, ut conclusio ejus præcisè ad *individuum* aliquod dirigatur, quæ potest dici

§. II.

3. APPLICATIO. Nimirum cum non opus sit ut omnia hominum salvandorum nomina in Scriptura exprimantur & sua cuique credenda vel agenda præscribantur, quandoquidem id fieri possit propositionibus universalibus, quas quilibet ratione pollens, vi naturalis Logicæ, in dicto de O. & N. fundatæ, ad se applicari queat; apparet, hanc applicationem fieri posse, si Lector universales *promissiones, correctiones & adhortationes* ad se determinans certam *fiduciam, respicientiam & pietatem* suscipiat.

§. II.

Atque huic Scripturæ S. tractationi eò fervidiorem, hodie navemus operam, quò verius in hanc ultimam rerum tempestatem dicta sentimus illa Spanheimii (in Elench. Controv. p. 252.) Nihil, inquit, ab Atheis blasphemæ

phemum, a Scepticis dubium, a Judæis injurium in Christum, a Gnosticis vel Manichæis impurum, a Libertinis flagitiosum, ab Epicuræis profanum, a Fanaticis portentosum, ab amentibus & deliris vâsanum, prodiit unquam, quod non postrema hæc ætas recoxerit. Nimirum

Ventum ad supremum est, nec jam meliora
sequentur,
Donec ad adventum, maxime Christe,
Tuum!

S. D. G.

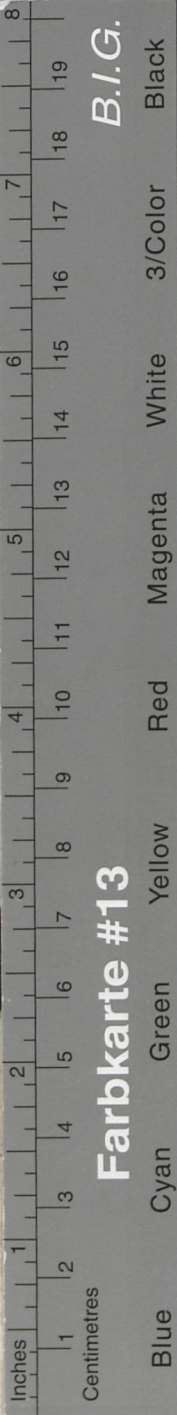

Fc 2757

(x226/17/149)

h.c.

Farbkarte #13

B.I.G.

JOHANNIS JACOBI
LUNGERSHAUSII,
In Acad. Jenens. Prof. Publ. & Eccles. ministr.
JUDICIUM NATURÆ
DE
NATURA SCRIPTURÆ,

DUABUS PARTIBUS COMPREHENSUM
ubi simul
IN ALTERA PARTE
quæstio momentosa ventilatur:

Quo pacto NB. judice ratione, partim probabiliter, partim infallibiliter aliquis queat esse certus, quod, si scriptum aliquod a DEO pro salute hominum peccatorum traditum sit, illud revera sit a DEO traditum?

JENÆ, Typis CHRISTOPH. KREBSII
Anno 1708.

Nov. 4

